ZOZO ALA

tweemaandelijks stripinformatieblad gratis juni/juli 1991 week 22 t/m 31

57

Bij de voorplaat:
Een "hooggespannen" Tetsuo; een wraakzuchtige puber met de krachten van een god. Afkomstig van een advertentie voor de serie.

Grenzen

Grensverleggend bezig zijn is mooi en daarom besloot de redactie weer eens haar licht op te steken in België. Na alle verhalen die we erover gehoord hadden, wilden we de Sinksefeesten in Kortrijk ook wel eens meemaken. En uiteraard bezochten we (op uitnodiging) ook de stripbeurs die daar voor de vierde keer werd georganiseerd. In de PB kunnen jullie daarover nog het een en ander lezen. We hebben van de gelegenheid gebruik gemaakt om een flink aantal auteurs uit te horen over hun werk. En gezien het feit dat enkele interviews plaatsvonden in de staminee, kostte dat weinig moeite. In de volgende nummers zullen jullie de resultaten aantreffen.
Ook in dit nummer zit al een gast uit het buitenland. Met een artikel over de strip Akira hopen we jullie warm te krijgen voor dit grensverleggend spektakel in stripvorm.
Waar we niet zo blij mee waren was de botte manier waarop ons door de organisatoren van de stripbeurs in Eindhoven te kennen werd gegeven dat er geen plek meer was voor de ZL-stand (en dat een week van tevoren!). Nu zijn we over het algemeen vol begrip, maar alles heeft zijn grenzen en dat hebben we hen dan ook voorzichtig meegedeeld. Sorry, lezers, dat we er niet waren. Het lag niet aan ons. Nog zo'n negatieve mededeling betreft onze prijsverhoging. Onze afdeling financiën kwam na het opmaken van een kostenplaatje tot de ontdekking dat we er niet langer onder uit konden. Een abonnement kost voortaan ƒ20,00 voor 1 jaar en ƒ33,00 voor 2 jaar.
Dat was het dan. En dan nu met onbegrensd enthousiasme verder gebladerd!

CB

ZozoLala-stripwinkels in Nederland

DE BOEKENHALTE
Assendorperstraat 103
8012 DH Zwolle
(038-221077)

DE BOEKENWURM
Corneliuslaan 22
6413 GT Heerlen
(045-228082)

BOES
Lievevrouwestraat 33
4611 JJ Bergen op Zoom
(01640-59366)

BOLSTER
Koninginnesingel 43
5911 KD Venlo
(077-544069)

BOEKHANDEL EN LEESBIBLIOTHEEK
't CENTRUM
Korte Singelstraat 20a, Schiedam
010 - 426 25 84
Nieuwstraat 3, Delft
015 - 14 44 90

BOOKERS & STRIPPERS
Boterstraat 19
1811 HP Alkmaar
(072-121916)

DUMPIE
Nieuwe Rijn 18
2312 JC Leiden
(071-126404)

FRANKA
Torenstraat 9 (Torenpassage)
4811 XV Breda
(076-214153)

HET GELE TEKEN
Grote Oost 37
1621 BR Hoorn
(02290-18623)

NOORD
1e Middellandstraat 110-C
3021 BH Rotterdam
(010-4258756)

NOORD
Zaagmolendrift 33
3036 JX Rotterdam
(010-4664368)

DE NOORMAN
Koningstraat 9
6511 LA Nijmegen
(080-226146)

OBELIX
Ten Katestraat 26-A
1053 CG Amsterdam
(020-855100)

PANDA
Frederikstraat 955-959
2514 LJ 's-Gravenhage
(070-3835950)

PAULUS DE BOSKABOUTER
Vardronkenoord 62
1811 BG Alkmaar
(072-126041)

PEP
Oude As 1
5701 PZ Helmond
(04920-49222)

HET PERRON
St. Janstraat 13
4331 KA Middelburg
(01180-34747)

PIET SNOT
Vismarkt 3
3511 KR Utrecht
(030-318472)

DE RAT
Korfmakersstraat 3
8911 LA Leeuwarden
(058-151600)

RICHARD
Rombout Hogerbeetsstraat 78
1052 XH Amsterdam
(020-842923)

SJORS
Scheffersplein 1
3311 EJ Dordrecht
(078-142012)

SNOEK
1e van Swindenstraat 545
1093 LC Amsterdam
(020-6684764)

SPIRIT
Hinthamerstraat 90
5211 MS 's-Hertogenbosch
(073-145530)

TOMMY
Nieuwlandstraat 14
5038 SN Tilburg
(013-358319)

DE TWEEDE LEZER
Eerste Wormensweg 102
7331 DK Apeldoorn
(055-427202)

VENDOR
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
(010-4331710)

ZozoLala-stripwinkels in België

ALFA STRIP
Nieuwstraat 12
2440 Geel
(014/58.43.80)

CARAPACES
Parijsstraat 16
3000 Leuven
(016/22.58.40)

DE GALLIËR
Boekstraat 45
3800 St. Truiden
(011/67.17.39)

GOBELIJN
Mechelsestraat 35
3000 Leuven
(016/23.55.86)

MEKANIK STRIP
St. Jacobsmarkt 73
2000 Antwerpen
(03/234.23.47)

PIERKE
Frans van Rijhovelaan 312
9000 Gent
(091/27.70.86)

SLOEBERKE
Zwevegemstraat 11
8500 Kortrijk
(056/21.96.68)

DE STRIEP
Kateliinestraat 42
8000 Brugge
(050/33.71.12)

DE STRIPOMAAN
Kardinaal Cardijnstraat 3
1500 Halle
(02/356.15.89)

TISTJEN DOP
Paterstraat 120
2300 Turnhout
(014/42.88.29)

WONDERLAND
Paardsdemerstraat 17
3500 Hasselt
(011/22.82.00)

Akira: Een big bang in Tokio

Carl Bieker en Toon Dohmen

De Derde Wereldoorlog begon in 1992 met de explosie van een nieuw type bom in de nabijheid van Tokio. Na 38 jaar, een periode waar overigens weinig of geen informatie over wordt losgelaten, lijkt Tokio opnieuw op een catastrofe af te stevenen. Hieronder het verslag van een 2432 pagina's tellend epos over macht en onmacht in Neo-Tokio.

Akira: Bestseller onder de Japanse stripsaga's

In de 70'er jaren werd een der grootste Japanse uitgevers, Kondansha, zich ervan bewust dat met het toenmalige aanbod van strips een belangrijke doelgroep werd overgeslagen: de jongeren op de middelbare scholen en de universiteiten. Om deze leemte op te vullen werd Young Magazine, een tweewekelijks stripblad van 300 (!) pagina's ontworpen. Twee jaar lang deed Young Magazine alle moeite om het hoofd boven water te houden, maar de juiste toon bleek nog niet gevonden te zijn. Het blad had echter de aandacht getrokken. Ook de aandacht van een zekere Katsuhiro Otomo, een striptekenaar die nog een hele toekomst voor zich had.
Otomo debuteerde als striptekenaar met een bewerking van de roman Mateo Falcone van de hand van Prosper Merimée. Deze en de strips die erna volgden, vielen op door hun gekozen thema's en door hun geringe aantal pagina's. In Japan zijn het namelijk de veelal van-dik-hout-zaagt-men-planken stripsaga's (die tot in de honderden pagina's lopen) die de stripmarkt bepalen. Otomo begon met het tekenen van - zoals hij ze zelf noemt - slice of life-drama's: eenvoudige verhalen met als thema de dagelijkse drama's in een menselijk leven.
Later ging hij meer fantasy- en science-fictionverhalen tekenen. Een van zijn eerste grote successen had hij met een dergelijk science-fictionverhaal waar ook nu weer veel ruimte was ingeruimd voor drama: de strip *Domu* (1983). *Domu* is een strip van 230 pagina's over het conflict tussen twee bewoners van een hoogbouwapartementencomplex. Een oude man en een jong meisje blijken elk te beschikken over een dodelijke psychische kracht en opgefokt door hun conflicten staan ze elkaar naar het leven. De gevolgen voor de omgeving zijn daarbij niet mals. Het werd een bestseller en Otomo kreeg de SF-grandprix van dat jaar.

Domu

Het was de eerste keer dat een stripauteur deze prijs kreeg; in de voorgaande jaren was de prijs alleen aan romans toebedeeld.
Dit succes en het succes van een nog lopende serie: *Fireball* (over het conflict tussen de mens en een computer) bracht Otomo op het idee om nog meer aan de combinatie SF en drama te doen. Het was de tijd voor *Akira*...
Otomo besloot de eerste afleveringen van Akira aan te bieden aan Young Magazine. De uitgever zag wel iets in het verhaal en gelet op de toestand van het blad leek Akira een welkome aanwinst. De lezers reageerden uiterst enthousiast op de eerste 25 pagina's. Men vond dat Otomo met de tradities van de Japanse strip brak. Het lezerspubliek was vanaf het begin in de ban van *Akira*. Young Magazine was hiermee gelijk uit de problemen. Samen met twee andere stripbladen die zich eveneens op de omschreven doelgroep hadden gegooid bereikte Young Magazine een oplage van 1 miljoen (!) exemplaren.
In september 1984 kwam de eerste boekuitgave van Akira. Ook nu weer werd met tradities gebroken: er werd een formaat gekozen dat eerder aansloot bij de Amerikaanse comics dan bij de bestaande Japanse strips. Bovendien bevatte het eerste deel meer pagina's dan gewoon was (360 i.p.v. 240). De titel en de auteursnaam verschenen bovendien in het Engels op de cover! Een geschatte oplage van 30.000 exemplaren bleek al gauw bij lange na niet aan de vraag te kunnen voldoen. In korte tijd dienden zich al 300.000 kopers aan.

De serie werd een enorm succes in Japan. En een succes van het formaat van *Akira* is helemaal indrukwekkend, als men weet dat strips in Japan na lezing gewoonlijk aan familie en vrienden wordt doorgegeven.
Ook het Amerikaanse publiek was gauw bereikt, maar voordat de comic op de markt gebracht kon worden, waren er nog wel een aantal problemen op te lossen. *Akira* verschijnt in Japan in het zwart-wit, maar de Amerikaanse uitgever (Epic Comics) wilde per se een ingekleurde Akira. Bovendien worden de Japanse comics (uiteraard) van rechts naar links gelezen, zodat ook in dit opzicht aanpassing noodzakelijk bleek. Tenslotte moest de vertaling correct zijn en toegesneden worden op het Amerikaanse publiek. Een directe vertaling werd als te stijf ervaren en men vond dat een dergelijke vertaling de loop van het verhaal verstoorde. Ook moesten de balloons en geluidseffecten - gemaakt voor de Japanse karakters, dus met een verticale structuur - opeens in de breedte uitgerekt worden. Een van de grootste problemen die men hier tegen het lijf liep, en die inherent is aan alle vertalingen, was dat een bepaalde dialoog, die in het Japanse schrift slechts drie karakters omvat, wel eens twintig of meer Engelse woorden nodig kan hebben. Een ander probleem was dat de uitgever de lengte van de deeltjes wilde beperken tot zo'n 64 pagina's. Bij zo'n opzet was het noodzakelijk, dat in ieder deeltje de hoofdpersonen in het kort werden geïntroduceerd en de loop van het verhaal in het kort werd samengevat. De inkleuring werd in handen gegeven van Steve Oliff en de bewerking van het script werd door Jo Duffy uitgevoerd, beiden onder supervisie van Otomo's eigen Kadansha-studio. Alle centrale karakters moesten ongeacht het deeltje eenvoudig door de lezer kunnen worden herkend. De losse verkoop en het feit dat de verschijningsdata van de deeltjes waren gepland op één per maand zijn daarvoor waarschijnlijk de redenen.

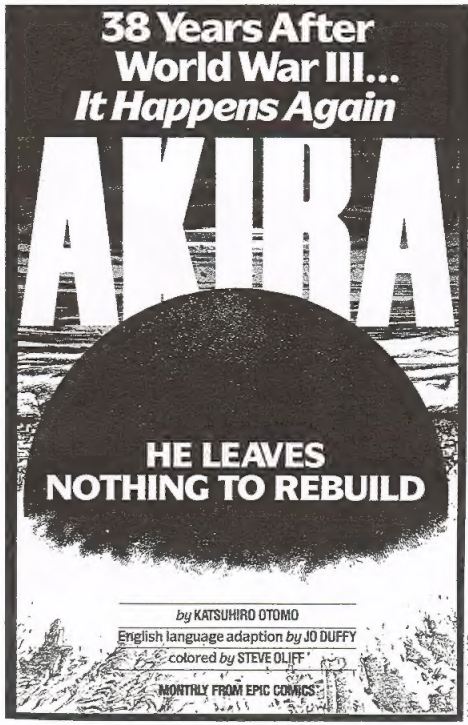

Akira in de VS

Deze omzetting van de Japanse *Akira* naar de Amerikaanse *Akira* kostte ongelooflijk veel tijd, want ook Otomo is bijzonder kritisch met betrekking tot wat er met zijn geesteskind wordt uitgevoerd. Kleuren, teksten, balloons, alles wordt voorgelegd aan Otomo, voordat het zijn weg vindt naar de drukker.

Katsuhiro Otomo: Op zoek naar een mozaïek van beelden

Otomo werd in 1954 in een agrarische streek, ongeveer 400 km boven Tokio geboren. Al in zijn jeugd was Otomo gek op strips en op de middelbare school keek hij met belangstelling naar tal van films uit die tijd. Films als *Easy Rider*, *Five Easy Pieces* en *Strawberry Statement* maakten een zeer grote indruk op hem. Reden waarom Otomo juist door deze films werd geboeid, is de aantrekkingskracht van het avontuurlijk leven met een vrije invulling van het bestaan. Otomo werd derhalve gevoed met een beeld van zich tegen de reguliere maatschappij afzettende en naar meer zoekende adolescenten. Na in 1973 van school gekomen te zijn verhuisde hij naar Tokio. Hij had op dat moment al het plan opgevat om striptekenaar te worden. Heel even had hij nog overwogen om naar de filmacademie te gaan, maar hij hield niet zo van studeren. Commentaar van Otomo zelf: "het was de tijd waarin je ophield met je studie en naar de grote stad toetrok.". In Tokio merkte hij het grote verschil met het platteland: "Op het platteland is het allemaal vredig en werd ik omgeven door films, boeken en strips waarmee ik me kon terugtrekken uit de werkelijkheid. Hier in de stad is het allemaal hard, maar ook boeiend. De stad zelf is vaak interessant door haar schaduwzijde: de zwervers, de penose, de hoeren. Het hoort er allemaal bij en het is opwindend. Ook in mijn eigen kennissenkring had ik fascinerende mensen. Door al deze mensen te observeren ben ik ook scenario's gaan schrijven die als "normaal" te karakteriseren zijn. Een tijdlang heb ik me dan ook beziggehouden met realistische verhalen, waarin persoonlijke drama's de boventoon voerden."
Otomo's carrière begon met de plaatsing van de bewerking van *Mateo Falcone* in het stripweekblad Action. Vanaf 1979 volgde een gestage stroom publicaties waaronder *Short Piece* (1979), *Highway Star* (1979), *Good weather* (1981) en *Boogie woogie waltz* (1982). Allemaal korte verhalen van 20 tot 30 pagina's. "Toch was ik van plan om ook nieuwe wegen in te slaan en verder te gaan dan het weergeven van een stuk realisme. Ik wilde iets meer strip-achtigs maken. Ik heb voor SF gekozen, omdat ik erg onder de indruk was van Star Wars. Ik vind de extase van de SF-strip tot uiting komen in de verwoestingsscènes. Het klinkt misschien raar, maar dingen die kapot gaan en totale vernietiging teweegbrengen: dat is geweldig!!"

In 1979 legde hij dan ook de basis voor het lange SF-verhaal *Fireball*, dat als een voorloper beschouwd kan worden van *Domu* en *Akira*.
Zijn interesse in film leverde in 1982 ook een film op van eigen hand: *Iyu-O-Warerani* (Geef me een wapen, geef me de vrijheid). Deze film werd in Kinokuniya-Hall, een theater in Tokio voor avant-garde films aan het publiek getoond.
Men heeft als gevolg van Otomo's passie voor de film en in het bijzonder voor de Japanse filmregisseur Akira Kurosawa, wel eens naar voren gebracht dat Otomo als blijk van waardering zijn laatst verschenen strip heeft vernoemd naar deze regisseur, iets wat Otomo overigens ontkent. Maar hij wilde meer. Hij wilde de

Domu

verfilming van Akira zelf: " Ik wilde een film maken die een lawine van beelden zou zijn, in plaats van gewoon de meest in het oog springende scènes naar voren te brengen. Ik wilde details laten zien: ik wilde er als het ware een mozaïek van maken".

Akira: De strip

De strip *Akira* speelt zich af in het jaar 2030, 38 jaar nadat de Derde Wereldoorlog was uitgebroken. Het uitbreken van deze wereldoorlog was het resultaat van experimenten die ten noorden van Tokio werden gehouden. Een nieuw type "bom", niet nucleair, maar eerder moleculair met een grote verwoestende werking, vernietigde een groot deel van Tokio (en vormde de aanleiding voor wereldwijde vernietiging. Hoelang dit allemaal duurde en hoever dit zich uitstrekte belicht Otomo niet). De strip Akira begint in een Neo-Tokio, een stad die onder leiding staat van een stadsraad, waarin militairen een duidelijk overwicht hebben. De militaire opperbevelhebber, de kolonel, heeft niet alleen politiek en militair een flinke stem in het kapittel, maar staat ook aan de leiding van een groot onderzoeksinstituut in Tokio waar proeven worden gedaan met hoogbegaafde kinderen. Deze kinderen blijken allen in meer of mindere mate te beschikken over bovennatuurlijke gaven. Met behulp van speciale drugs trachten wetenschappers deze gaven te versterken. Het ligt voor de hand met welk doel: de superkrachten van de kinderen worden aangewend om de huidige machthebbers in het zadel te houden en hun macht aanzienlijk te versterken. Elk kind is gemerkt: bij ieder kind is een nummer in de hand ingebrand. Dat de wetenschappers niet precies weten waarmee ze te maken krijgen wordt al gauw duidelijk als één der kinderen niet meer te stuiten is in de ontwikkeling van zijn begaafdheden: de controle over Akira, kind nummer 10, raakt men na 1992 kwijt. Akira is degene die zijn krachten (onbewust) gebruikt voor vernietiging en vormt aldus de aanleiding van de Derde Wereldoorlog.
Velen blijven gespaard van vernietiging. Als we in 2030 onze entree maken in Neo-Tokio, blijken de experimenten op de oude voet door te gaan en lijkt Akira weer onder controle gebracht te zijn.
Neo-Tokio mag dan geregeerd worden door de stadsraad, maar zoals iedere grote stad heeft zij haar problemen. Een van die problemen is het feit dat er in de stad een revolutionaire organisatie opereert die aan het huidige bewind een einde tracht te maken. Een ander probleem is het zeer hoge gebruik van drugs. Tenslotte is er een aantal elkaar naar het leven staande motorbendes. Het verhaal begint met een dergelijke strijd, waarbij Kaneda en Tetsuo betrokken zijn. Beide jongelingen zitten op een

streng internaat voor niet in de maatschappij inpasbare elementen. 's Avonds blijkt dat het hier inderdaad niet om doetjes gaat: de motorbende van Kaneda strijdt om eer, aanzien en macht met de andere motorbendes. Tetsuo wordt beschouwd als het jongste lid van de bende dat net komt kijken. Hij wordt dan ook door de rest ternauwernood geaccepteerd. Tetsuo wil zich echter bewijzen en daar lijkt hij tijdens de achtervolging van een lid van een concurrerende bende een kans voor te krijgen. Bij deze achtervolging ziet Tetsuo echter voor zich op de weg plotseling een klein kind dat zich van angst niet verroert. Tetsuo lijkt het kind niet meer te kunnen ontwijken en een ongeluk met dodelijke afloop is niet ver weg. Op dat kritieke moment rijdt hij als het

Kind no. 26

ware tegen een onzichtbare muur op en blijft gewond liggen. Het kleine "kind", dat een nummer op zijn hand heeft staan, is getekend door uitputting en ouderdom! Het blijkt hier te gaan om een van de kinderen waarmee geëxperimenteerd is. Door alle drugs is hun groeiproces stopgezet en zien ze er afgeleefd en verteerd uit. Het "kind" blijft verward staan. Op hetzelfde moment dat Kaneda en de rest van de bende hun kameraad Tetsuo, die gewond op de grond ligt, willen helpen verschijnt een aantal legereenheden die zowel het "kind" als Tetsuo meenemen naar onbekende bestemming. Kaneda en zijn makkers worden meegevoerd naar het politiebureau en hen wordt geadviseerd zich verder koest te houden. Tetsuo lijkt vanaf dat moment van de aardbodem verdwenen.
Pas enige tijd later wordt Tetsuo weer gesignaleerd. Tetsuo blijkt meegevoerd te zijn naar het onderzoeksinstituut. Hij is daar ook weer uit ontsnapt en voegt zich opnieuw bij zijn kameraden. Het blijkt echter al snel dat Tetsuo niet zonder kleerscheuren uit de korte research die op hem is uitgevoerd is gekomen: hij is behoorlijk onder invloed van de toegediende drugs (en is wellicht ook doordat hij de drugs begint te missen onderhevig aan ontwenningsverschijnselen) en zoekt zijn eigen weg. Hij maakt duidelijk dat hij met zijn vroegere kameraden niets meer te maken wil hebben. Tetsuo heeft op dat moment bij zichzelf al de eerste signalen waargenomen van meer dan normale gaven (met behulp van die gaven heeft hij ook weten te ontsnappen). Tetsuo heeft altijd het leven moeten leiden van een "loser" en dan ervaart hij in korte tijd dat het ook anders kan. Tetsuo is zich echter nauwelijks bewust dat hij doorslaat naar de andere kant: hij begint zijn macht te misbruiken.
In de korte tijd dat hij in het onderzoeksinstituut heeft verbleven heeft Tetsuo gehoord van een zekere Akira, een ander "kind" dat gevreesd wordt om zijn gaven. Tetsuo is razend benieuwd naar die ander, en gaat op zoek naar Akira, die in een kunstmatige slaap wordt gehouden uit gevaar voor een nieuwe ongecontroleerde uitbarsting.
Tegelijkertijd bevat de strip een tweede verhaallijn, waarin Kaneda centraal staat. Kaneda is tegelijk met een aantal oproerkraaiers opgepakt, maar mag na een reprimande met zijn bende het politiebureau verlaten. Hij slaagt er bovendien in om een aardig meisje met de naam Kay (liefde op het eerste gezicht) dat opgepakt was wegens staatsonvriendelijke activiteiten mee naar buiten te smokkelen. Eenmaal buiten gekomen maakt zij duidelijk dat ze hem dankbaar is, maar verder niets met hem te maken wil hebben. Zij verdwijnt vervolgens. Kaneda is echter helemaal onderstboven van haar persoontje en als hij haar een tweede maal tegenkomt (in wederom een penibele situatie) redt hij haar en komt zo in de kringen van het verzet terecht. Daar blijkt dat het verzet zich opmaakt om de stadsraad ten val te brengen. Om de stadsraad in het diepst van haar ziel te treffen en aan eigen vernietiging te ontkomen, is hun eerste doel een einde te maken aan de gevaarlijke experimenten met kinderen.
Terug naar Akira zelf: nadat de eerste delen van de strip bijna voorbijgingen aan het "kind" Akira, ontwaakt deze plots uit zijn

Tetsuo

slaap en ontsnapt uit zijn gevangenis, tot grote angst van de kolonel. Met een ongelooflijke explosie blaast hij zijn eigen gevangenis op en daarmee opnieuw een deel van Neo-Tokio. En dan breekt een waar pandemonium los in Neo-Tokio: verscheidene groepen betwisten elkaar de macht: Tetsuo tracht een verbond te sluiten met Akira, die nog half in slaap is en niet weet waar hij aan toe is. Tetsuo heeft het idee gekregen om Akira, in wiens superkracht hij inmiddels wel gelooft, te benoemen als keizer van een Great Tokyo Empire, met hemzelf als eerste minister. Het mag duidelijk zijn: de grootheidswaanzin is Tetsuo naar het hoofd gestegen.
Daarnaast speelt in deze machtsstrijd een ander kind, Miyako, een rol in het spel der krachten: zij sticht een nieuwe religie en creëert een schuilplaats voor alle ontheemden van de maatschappij. Tenslotte is er nog een restant verzetsstrijders dat zich door de huidige ontwikkelingen ook niet echt geholpen ziet. Om het geheel nog complexer te maken zijn er internationale wetenschappers en militairen op weg om achter het fijne van alle ontwikkelingen in Neo-Tokio te komen. Hoe dit alles afloopt is in feite nog niet duidelijk omdat we in Nederland nog maar 29 van de in totaal 38 delen tellende saga binnen hebben.

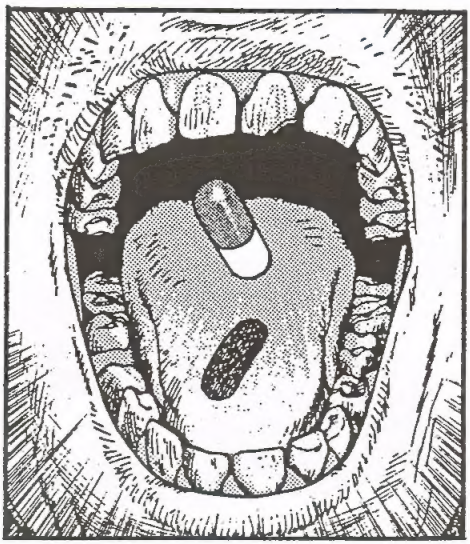

Akira

Akira, the movie

Akira: De film

In 1988 werd *Akira, the movie* in de Japanse bioscopen vertoond. De film werd, net als de strip, een groot succes. Met zijn spetterende scènes, met het hele mozaïek van beeld en geluid dat hij op de toeschouwer deed afkomen, liet hij verschillende animatiebekendheden, zoals Miyazaki, de plaatselijke Walt Disney, ver achter zich.
De film heeft overigens een andere wending aangenomen dan de strip: in de film speelt de strijd zich voornamelijk af tussen de militairen en Tetsuo, tussen Kaneda en Tetsuo en aan het eind van de film zijn we getuige van de geweldige mentale strijd tussen Tetsuo en Akira. Is de eerste strijd er vooral een waarbij elkaar de macht wordt betwist, in de strijd tegen Kaneda is het meer een persoonlijke vete tussen de macho en de knaap die altijd de underdog heeft moeten zijn. De strijd tegen Akira is bij voorbaat al verloren, want de gaven van Akira zijn te ver ontwikkeld.
Tetsuo kan zijn eigen krachten niet meer beheersen en in zijn haat tegenover alles wat hem is aangedaan ontaardt hij in pure machtswellust en slechtheid. Aan het eind groeit Tetsuo letterlijk in macht. Gedeeltelijk onder invloed van de drugs, maar zeker als gevolg van een strijd die hij welhaast onzichtbaar strijdt met Akira, zwelt hij op als een reusachtig exploderend kankergezwel en binnen in hem staat alles op het punt om te knappen. Menselijke vormen zijn niet meer te herkennen en met zijn omvang vult hij bijna het gehele olympische stadion waarin hij zich op dat moment bevindt. Het is symbolisch voor het feit dat Tetsuo zijn gaven onmogelijk in de hand weet te houden en dat hij zijn meerdere moet erkennen in Akira. Het groeit hem boven het hoofd. Tetsuo weet bijna nog zijn menselijke tegenstanders in zijn doodsstrijd mee te nemen: Tetsuo wordt als het ware in een zwart gat weggezogen en trekt ze bijna nog mee. Aan het eind van zijn krachten klinkt dan nog heel zwak door: "Kaneda, help me". Het krachtenspel is Tetsuo boven het hoofd gegroeid en hij sterft in feite als een klein jongetje, om hulp zoekend bij de vriend waar hij altijd zo tegenop moest kijken.
Otomo heeft van *Akira, the movie* gezegd: "Ik wilde een film maken die zou bestaan uit een lawine van beelden. Iedere scène, hoe eenvoudig ook moet op het netvlies blijven hangen.

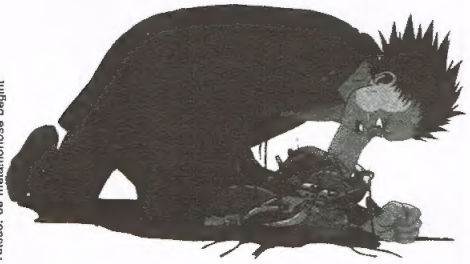

Tetsuo: de metamorfose begint

Niet alleen de meest spectaculaire scènes wilde ik in beeld brengen, ik wilde vooral details laten zien. Het moest een mozaïek van beelden worden. Daarom heb ik ook een Neo-Tokio gemaakt en de camera veel beelden van deze futuristische stad laten zien. De laatste scènes van de film laten een nostalgische terugblik zien over hoe Akira en Tetsuo elkaar ontmoeten in het onderzoeksinstituut. In de strip is dat niet het geval: het feit dat de strip op een andere manier eindigt dan de film, ligt aan de ontwikkeling van de karakters bij het schrijven van de strip. Dat laatste is een proces van veel langere adem dan de film.
Het lastigste probleem dat Otomo bij het maken van de film tegenkwam was wel, dat hij constant op zijn hoede moest blijven om overtuigend over te komen: "Het fantastische karakter van de

Neo-Tetsuo

film moet je als filmmaker de baas blijven. Je moet alles in een reëel kader blijven inpassen, anders gelooft de kijker het niet meer. De hele strip moest in een film van twee uur aan bod komen! Voeg daarbij de ingewikkelde effecten zoals de trucages om een persoon bij wijze van spreken in de huiskamer te laten belanden en je hebt een massa animatiewerk voor de boeg.
Het maken van een tekenfilm is een aantrekkelijke bezigheid: het gegeven dat tientallen mensen bijeenkomen om samen een product te maken is aangenaam. Strips tekenen daarentegen is een relatief eenzame bezigheid. Oorspronkelijk had ik helemaal niet het idee om *Akira* te verfilmen, maar toen ik de strip tekende stelde ik me alles filmisch voor. Dit heeft achteraf wel gescheeld bij het maken van de tekenfilm. Het eerste idee dat ik over de *Akira* tekenfilm had, was dat hij wanordelijk zou moeten zijn, Tijdens het kijken naar de film komt het op de kijker af en toe chaotisch over, maar ik wilde bereiken dat hij bij het verlaten van de bioscoop op een "eenheid" terug kon kijken. Om het mozaïek van de film te benadrukken hebben we ook voor zoveel mogelijk

Akira

Tetsuo als gemuteerd baby-achtig monster

basiskleuren gekozen. En om te voorkomen dat de tekeningen als te kinderlijk zouden worden afgedaan hebben we zoveel mogelijk details in de achtergrond laten zien. Ik beoogde tegelijkertijd iets levendigs en iets sobers. Ik zou het willen vergelijken met de kleuren van een amusementspark: van veraf lijken de kleuren erg vrolijk, maar van dichtbij neem je de vuiligheid en de roest waar. De keuze voor muziek tenslotte was ook heel essentieel: geluidsdecors waarbij politiesirenes, ontploffingen en motoren te horen zijn, zijn natuurlijk veelvuldig aanwezig. Maar bewust heb ik ook gekozen voor contrastrijke misgezangen.
Zoals ik al eerder zei: een mozaïek van beelden en indrukken.

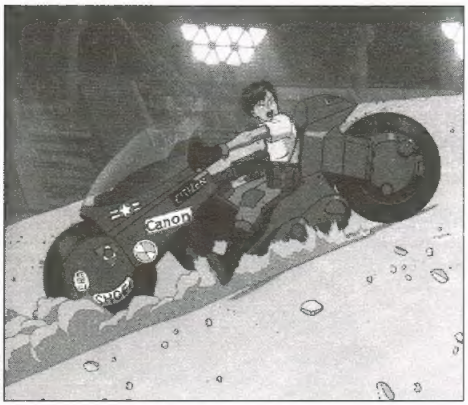

Kaneda

Akira: Drama in een zieke stad

Akira gaat niet over een persoon of een karakter. Velen kunnen de hoofdpersoon zijn en velen kunnen wat Otomo betreft de betiteling van hoofdpersoon ook krijgen. Niemand is echter dé hoofdpersoon: "Alle mensen hebben drama in zich; het verhaal gaat in op de vermenging van deze drama's. Het feit dat ik in de strip *Akira* gekozen heb voor kinderen als hoofdrolspelers, ligt gewoon aan het feit dat ik veel van kinderen houd. Aan de andere kant ben ik ook geneigd om voor oudere personages te kiezen, die vind ik ook interessant. In feite heb ik beide gecombineerd in de creatie van de "kinderen" met de nummers, de kinderen waarmee geëxperimenteerd is geweest.
De reden waarom ik voor een lokatie als Neo-Tokio gekozen heb, is dat ik hiermee het beeld creëer van een miljoenenstad waar een zieke levenswijze geworteld is, een stad die in een giftige atmosfeer gedrenkt is. Het idee voor een Neo-Tokio kreeg ik in de monorail op weg naar de stad. Ik zag een stad die leek te bestaan uit pakhuizen en uitlaatpijpen. Daarnaast werd ik zeer getroffen door wat ik aantrof in de achterbuurten van Tokio.
In de film *Blade Runner* vind je diezelfde atmosfeer terug. Niet dat ik deze beelden geïmiteerd heb. Ik denk dat het begrip en de voorstelling van een dergelijke toekomstige omgeving op meerdere plaatsen in de wereld zo gegroeid is. Films die me verder geïnspireerd hebben bij het maken van *Akira* zijn: *2001 A Space Oddyssey*, en *Full Metal Jacket*. Ook films als *Jaws*, en de *Indiana Jones*-cyclus hebben mij op een of andere manier wel beïnvloed".
Katsuhiro Otomo heeft een wereld geschapen die toegeschreven zou kunnen worden aan een toekomstige generatie. Die wereld is

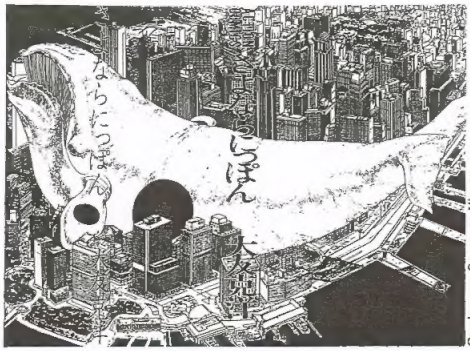

Omslag van Sayonara Nippon

volledig uit haar evenwicht geraakt, wordt gekenmerkt door tal van wantoestanden en gaat gebukt onder een totalitair systeem. Het is ook een wereld waarin het gebruik van drugs welig tiert. Otomo heeft wel eens gezegd dat het negatieve beeld van die toekomstige gewelddadige wereld een weerslag is van de huidige moderne samenleving: in deze samenleving zit veel onderdrukte agressie. De druk kan bij enkelen zo hoog oplopen dat alle agressie eruit komt met alle ellende van dien. Maar ook het inhouden van deze agressie en zelfs het ontkennen daarvan leidt tot een samenleving waarin verwrongen en krampachtig met elkaar wordt omgegaan. Het geweld in *Akira* kan zo ten dele gezien worden als compensatie voor de stress waarmee de mens in het dagelijkse leven wordt geconfronteerd.

Bovenstaand artikel bevat een bewerking door Carl Bieker en Toon Dohmen van drie artikelen uit *Les cahiers de la BD* van respectievelijk Ken Moisy en F.R.L. (nr 86), F.R.L. en Moazy (nr 89) en Jean-Claude Jennequin (nr 89). De samenvatting is tot stand gekomen met behulp van Paul Sprang.

Akira

B.D. à porter

Paul van Gremberghen

Andreas

In het Franse taalgebied verschijnen met de regelmaat van de klok albums, waaraan verschillende auteurs rond één thema korte bijdragen leveren. Dergelijke bundels worden slechts af en toe in het Nederlands uitgebracht. Een recent voorbeeld is *Doorbraak* (Semic Juniorpress, 1990) met bijdragen van stripauteurs uit Oost en West over de val van het ijzeren gordijn en het neerhalen van de Berlijnse muur. Andere voorbeelden zijn *Strips voor Mozambique*, *Help, de zee verzuipt* en *Vaarwel Hergé*. In de Franse taal verschijnen dergelijke themabundels rondom de meest uiteenlopende onderwerpen. De meeste Kuifje-liefhebbers zullen *Nous Tintin* wel kennen, al bevat dat album geen stripverhalen, maar er zijn er veel meer. Nu de zomervakantie er weer aankomt en velen van jullie zuidwaarts zullen trekken (wat een Franse kennis van mij onlangs de uitspraak "c'est une plague" ontlokte, dus gedraag je), besteedt ZozoLala aandacht aan een aantal van deze uitgaven. De selektie is persoonlijk, maar levert misschien het idee voor een origineel souvenir op.

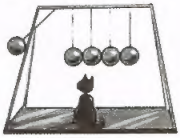

Frank

Tintinofielen hebben een zwak voor alles wat maar enigszins met hun idool te maken heeft en uitgevers weten dat. Aan de eindeloze rij boeken, posters, zeefdrukken en prullaria is pas nog een album toegevoegd. *Fetiches* (éd. Groupe Graphique, 1991) bevat een- of tweepaginastrips en vooral veel paginagrote tekeningen van een indrukwekkende lijst auteurs. Achter een (snel getekende) cover van Bilal gaan o.a. fraaie platen van Moebius, Chaland, Benoit en Loustal, een potloodtekening van Juillard en een grappige prent van Mézlères schuil. Alle bijdragen staan in het teken van het beeldje uit *Het gebroken oor* en daarmee is de titel verklaard. Het album verscheen in april dit jaar en moet dus niet moeilijk te verkrijgen zijn.
Gaat *Fetiches* over de verhalen van Kuifje, *Les histoires merveilleuses des oncle Paul* (éd. Vents d'Ouest, 1986) gaat over de verhalen van Oom Wim, zoals de oudere Robbedoeslezers zich die nog wel zullen herinneren. Het boek bevat acht korte verhalen, veelal op scenario van Yann. Chaland heeft voor deze bundel een heerlijk verhaaltje getekend en ook Clerc en Dany zijn op dreef.

Dany: "Het beest van Gévaudan"

Van de stripfiguren naar de popidolen. *Rock Cartoon* (éd. Art Moderne, 1990) behandelt de geschiedenis van de popmuziek aan de hand van een foto van een platenhoes met een kleine kolom tekst over de betreffende groep of artiest, gevolgd door twee pagina's strip door steeds wisselende auteurs. Zo tekent Benoit een stripje over Chuck Berry, Ferrandez over Ray Charles, Tardi over (hoe kan het ook anders) Bob Dylan, Blanc-Dumont over Neil Young, Gillon over David Bowie en Veyron over Madonna. Flauwe en spitsvondige bijdragen wisselen elkaar af; Tardi en Veyron zijn het meest origineel. Vermeldenswaard is ook de cover door Beltran. Deze heeft de hoesfoto van Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band van de Beatles overgeschilderd, maar de op de hoes afgebeelde beroemdheden vervangen door bekende gezichten uit de popmuziek.

MERDE ! LE "V" DU VELVET !
C'EST UN DU VELVET UNDERGROUND !
ON SE TIRE LES MECS !
ON RIGOLAIT JUSTE, M'SIEUR !
FALLAIT NOUS LE DIRE TOUT DE SUITE !

Lou Reed door Beltran

Hele andere liedjes zijn te vinden in *Du Souchon dans l'air* (éd. Delcourt, 1988?). Deze bundel bevat negen korte stripverhalen van twee tot vier pagina's, die allemaal geïnspireerd zijn op de chansons van Alain Souchon. Elk verhaaltje wordt vooraf gegaan door de tekst van het betreffende lied. Bekijk de tekening van Boucq bij de tekst van *Papa Mambo* en je bent verkocht. Het album bevat daarnaast sterke bijdragen van Frank & Makyo, Vatine & Tronchet, Loustal, Rossi & Makyo en Juillard. Yslaire verzorgde de tekening op de voor- en achterkant.

"Papa Mambo" door Boucq

Wat vreemd voor in de zomer, maar wel leuk, is *Les pires Noël* (éd. Delcourt, 1989), zeg maar "de ergste kerstverhalen". Het is een klein boekje op oblongformaat met een of twee stroken per pagina. Zoals in veel van dit soort albums is Chaland van de partij; hier met de omslag tekening en een kort verhaaltje. Opvallend zijn verder de bijdragen van (wederom) Boucq en Vatine.

Franquin

De Franse revolutie heeft het politieke bedijf over vrijwel de gehele wereld tot op de dag van vandaag gevormd. De Fransen hebben dat twee jaar geleden uitgebreid gevierd, toen het tweehonderd jaar geleden was dat de Bastille werd bestormd en de aanzet werd gegeven tot de opstand. *A l'aube de la liberté* (éd. Dargaud, 1989) is een herdenkingsalbum in stripvorm, waarvoor Bilal een fraaie voorplaat tekende. Het album bevat een schitterend sarcastisch verhaal van Andreas en een mooie bijdrage van Prado in een heel aantrekkelijke tekenstijl, die met name in het genuanceerde kleurgebruik afwijkt van wat we van hem in *De kronieken van de onlogica* gewend zijn.

Andreas

Kattenliefhebbers opgelet: *Entre chats* (éd. Delcourt, 1989) is er voor jullie. Een bijna vierkant boekje dat chique is uitgevoerd met harde, linnen kaft met goudopdruk en stofomslag. Het boekje met tekst van Daniel is doorspekt met tekeningen van Frank, zodat wij nu ook weten waarom het derde album van Ragebol *De nacht van de kat* heet. In dit boekje zijn verder schetsen van Franquin opgenomen en lossen tekeningen en kleine stripjes van Andreas, Juillard, Severin, Cabanes en anderen. Allemaal met poezen, natuurlijk.

Frank-'De dynamiek van de kat'

Le violin et l'archer (Casterman, 1990) is het meest orginele album uit dit rijtje. Zes tekenaars laten het museum van de Franse classisistische schilder Ingres in Montauban zien, en wel na sluitingstijd. De zes verhaaltjes van acht pagina's worden elk voorafgegaan door een bladzijde met het opschrift "Il est 18h00... A Montauban, le musée Ingres ferme ses portes...", met daaronder een tekening van de conciërge die de smeedijzeren hekken van het museum sluit. Zes keer dezelfde afbeelding dus, maar steeds verschillend uitgewerkt. Bij Ferrandez regent het, bij Cabanes wordt de sluiting een dramatisch hoogtepunt en Tripp's concierge houdt de bezoekers die te laat komen tegen. Het verhaal van Boucq is hilarisch: een als borstbeeld (!) verklede man laat zich insluiten en ontdekt een vergeten toilet waarvan de met grafitti bedekte muren hem in hoger sferen brengen... Naast de al genoemde auteurs werken Baru en (jawel) Juillard aan dit album mee. Lastig verkrijgbaar, maar zeker de moeite waard.

Boucq

Wie nog zuidelijker trekt, kan zijn of haar vakantie besteden aan het zoeken naar het Italiaanse *I tanghi di tango* (Ed. del Grifo, 1987). Dit boek bevat geen strips, maar paginagrote tekeningen in zwart-wit over de tango in het algemeen of naar aanleiding van de op de pagina daarnaast afgedrukte tekst. Tegenwoordig wordt vaak vergeten dat de tango van oorsprong een gezongen lied is en het leuke van *I tanghi di tango* is dat het de meest bekende tangoteksten bij elkaar brengt. In het Spaans natuurlijk, want de Tango komt uit Argentinië, maar voor het gemak staat de Italiaanse vertaling er bij. Zo'n beetje alle Italiaanse auteurs (op Mattotti na) passeren in dit boek de revue. Mooie tekeningen van Crepax, Ghigliano, Giardino, Liberatore, Manara, Micheluzzi en Pratt.

Cabanes

En wat moeten al die Nederlanders in Frankrijk die de taal niet machtig zijn als souvenir meenemen? Zij kunnen uitkijken naar *Soirs de Paris* van Avril en Petit-Roulet (éd. Les Humanoides Associés, 1989). Dit is weliswaar een gewoon stripalbum, maar dan wel zonder tekst. Voorzover er al "tekst"balonnen in voorkomen, worden ze gevuld met plaatjes, wat enkele verrassende vondsten oplevert. Ondanks de afwezigheid van tekst is *Soirs de Paris* goed leesbaar en bovendien erg grappig.

DARLING, JE N'AIME QUE TOI...
OOH, BABY... I'LL COME BACK I NEED MONEY...
SUPER, CE VIEUX BORDELAIS!
CHOUETTE, GONORRHÉE, LE BLUES-SUIN...
PUTAIN, PAS MAL CE PLAN DE GUITARE!
UH, CHANTE BIEN CE TYPE!
J'PARIE QUE T'HABITES PLUS CHEZ TES PARENTS, BABY?
QUEL TEMPO, LE VIEUX!
MOI, J'AI RIEN À DIRE...
...ET JE NE PENSE JAMAIS...

Acacialaan 21
LIAN ONG

Paul van Gremberghen

"Ze stopt met strips", werd ons uit betrouwbare bron toegefluisterd. Lian Ong, de vrouw achter *Stuifmeel*, de meest originele strip van Nederlandse bodem sinds jaren, stopt met strips? Ongerust namen we contact met haar op.
"Ja, dat roep ik wel vaker om er vanaf te zijn. Weet je, vanaf mijn eerste publicatie -*Lustobject* in het maandblad WV (1987) PvG- heb ik onbedoeld de aandacht getrokken. Ik heb veel interviews gegeven, want dat ze je daarvoor vragen wijst toch op een positieve waardering. Foto in de krant; mijn moeder trots. Je hebt ook een beetje publiciteit nodig, anders krijgt je werk geen kans. Maar ik heb al die publiciteit niet gezocht en raak heel verlegen onder alle lofuitingen. Ik heb een paar verstandige beslissingen genomen door niet overal meer op in te gaan en bijvoorbeeld de uitnodiging voor het programma van Sonja Barend af te slaan. Van zulke optredens wordt je niet gelukkig. Ik heb eigenlijk nooit ambitie gehad. Mijn eerste stripverhaal tekende ik als grap voor een vriendin en is niet gepubliceerd. Ik ben er niet echt tevreden over en wil liever niet dat het wordt uitgegeven. [Een fragment uit dit verhaal drukken we hierbij af; meer dan de eerste plaat kregen wij er ook niet van te zien, PvG.] Het liefst zou ik willen dat iedereen mij vergeet, dan kom ik na drie jaar wel weer met iets nieuws. Nadat ik iets gepubliceerd heb, wil ik het liefst weer verdwijnen."

Fragment uit het verhaal voor een vriendin

"Wat mijn grafische ontwikkeling betreft heb ik heel erg het gevoel dat ik niet veel meer leer. Ik heb om die reden sterk de neiging om telkens iets heel anders te maken, dat niet met het voorgaande te vergelijken is. Ik zit nu in een rare tussenfase van wel iets nieuws willen, maar het nog niet durven. Hoewel anderen me dat steeds toeschrijven, wil ik geen pretentieuze strips maken. Misschien moet ik daarom maar eens *Lucky Luke*-strips gaan tekenen. Ik wil wel weer strips maken, maar weet nog niet hoe."
Voor de striplezer blijft het voorlopig bij het oude, want het tweede verhaal dat Lian Ong samen met Bert van der Meij maakte is inmiddels af. "Het gaat *De andere lift* heten, en net als *De lift* (Casterman 1990) is het zonder scenario gemaakt door elkaar half uitgewerkte platen toe te sturen, zodat de een verder moest op wat de ander had verzonnen. Zo heb ik De Bolle eens in de liftkoker laten belanden, maar daar was Bert helemaal niet blij mee. Moest hij al die kabeltjes en slangetjes gaan tekenen. De Bolle was er dan ook zo weer uit. Bert tekent De Bolle en ik de negerin. Die was trouwens ook al in het jubileumstripje voor het vijftigste nummer van ZozoLala te zien. We zeggen weleens dat die twee onze alter ego's zijn. De negerin is net zo breedsprakig als ik, maar heeft een andere reden. De Bolle neemt namelijk veel ruimte in beslag en omdat de negerin nogal smal is heb ik haar veel tekst gegeven. Op die manier heb ik toch nog wat ruimte, want voor je het weet wordt je weggedrukt door Bert."
"*De lift* was een zwaar verhaal, maar *De andere lift* moest echt lachen worden; dikke mik. We zijn twee en een half jaar geleden met *De andere lift* begonnen en Bert en ik hebben dan ook geen idee of het voor anderen nog te lezen is. Een van de mensen die het als proef gelezen heeft, is er halverwege mee opgehouden en dat is niet zo best. Misschien is het alleen maar leuk voor Bert en mij. We hebben er wel erg ons best op gedaan. Het verhaal telt nu 31 pagina's, maar we hebben daarnaast nog zo'n 20 pagina's gemaakt die we er later uit hebben geknipt. Wanneer het einde ons niet beviel, begonnen we opnieuw. Het is onze bedoeling om de afgevallen platen klein afgedrukt in het album op te nemen. Er komen figuren op voor die niet in de uiteindelijke versie rondlopen. De lezer kan dan alle varianten met elkaar vergelijken, als het album tenminste uitkomt. We hebben het nog niet aan Casterman laten zien."
"Het laatste dat van mij verschenen is, zijn de illustraties voor het boekje *Vrouw zoekt man* van Elly de Vries (uitg. Holkema en Warndorf). Elly beschrijft op een spontane manier haar ervarinen met contactadvertenties en geeft de lezer allerlei tips. Het is een heel leuk boekje; toen ik de tekst las kreeg ik meteen zin het te illustreren."
Het allerlaatste werk van Lian Ong is tot 21 mei j.l. in de Utrechtse binnenstad te zien geweest, tijdens de manifestatie "Buiten de kunst". Meer dan twintig kunstenaars, met Lian Ong als

Cover van het boekje "Vrouw zoekt man"

enige striptekenaar, kregen de beschikking over een levensgroot verlicht billboard. Op het reclamebord van Lian Ong is een strippagina te zien over van man die 's nachts zijn geluk voorbij loopt (althans, zo zie ik het). In de plaat zijn door de auteur gaatjes geprikt om een glinsterend effect te verkrijgen.
"Momenteel ben ik al bijna een jaar bezig aan illustraties voor leerboeken Duits. Het moeten vier boeken worden en het eerste is inmiddels af. De tekeningen worden op mijn aanwijzingen door een studio ingekleurd. Ze doen het met waterverf, want het moet er een beetje wild uit komen te zien. Dat heb ik ze wel eerst uit moeten leggen: een inkleurster van zo'n studio is gewend om heel precies langs de lijntjes de vakjes in te kleuren en dat past niet bij mijn stijl."

"De andere lift"

"Vóór deze opdracht heb ik schoolboeken over geschiedenis en over kleding en mode geïllustreerd, en een leerboek Nederlands waar ook Willem Vleeschouwer aan mee heeft gewerkt. Schoolboeken illustreren is niet mijn ideaal; je zit vast aan bepaalde leeftijdsgroep, je tekeningen moeten allemaal vrolijk en uitbundig zijn en de afgebeelde jongeren mogen er niet te ruig of te tuttig uit zien. Ik vind het leuker om iets voor volwassenen te maken. Misschien moet ik eens een roman illustreren. Net als wat Tardi met Céline's roman *Reis naar het einde van de nacht* gedaan heeft, dat vind ik heel uitzonderlijk. Nu ik er over nadenk vermoed ik trouwens dat ik zoiets al wel gedaan zou hebben als er écht een boek op me zou liggen wachten. Misschien is het een idee iets van Gerard Reve te illustreren, die man schrijft net zo sentimenteel als ik."
"Toch is het illustreren van die leerboeken Duits heel leuk om te doen. Het slokt me wel full-time op, maar ik hou het veel langer vol dan striptekenen. Het eist veel minder van me, omdat alles al vast staat. De techniek, het formaat en zelfs de gezichts-uitdrukkingen van de mensen die ik moet tekenen staan vast. Bij strips moet ik alles zelf doen en kan ik steeds kiezen uit 10.000 mogelijkheden. Strips zijn dan ook veel slopender. Als ik strips maak lig ik 's nachts wakker en loop ik jodelend door het huis als ik weer iets heb gevonden. Daar wordt je niet oud mee. Strips blijven voor mij een soort verliefdheid, een soort heiligheid. Strips bewaar ik voor de bijzondere momenten."
"Om die reden wil ik ook geen strips in opdracht maken. Reflector, een tijdschrift voor middelbare scholieren, en Viva hebben me gevraagd om voor hen strips te tekenen, maar ik ben daar niet op ingegaan. Om diezelfde reden wil ook geen strips op scenario van een ander maken. Dan kan ik mijn eigen inbreng niet kwijt. Ik heb dat één keer gedaan met het verhaal *Hartsgeheimen* van Pieter van Oudheusden. Dat speelt zich af op het strand en ik tekende voor de grap elkaar jennende kinderen op de achtergrond. Die grapjes zaten het verhaal van Pieter echter in de weg en ik heb ze er daarom weer uitgehaald. *Hoop* is ontstaan toen ik aan *Hartsgeheimen* werkte. In *Hoop* heb ik die kinderen een eigen verhaal gegeven. Zo had ik het jongetje dat in *Hoop* een kwal in het badpak van dat meisje stopt, oorspronkelijk voor *Hartsgeheimen* bedacht."
"Ik heb een kast vol scenario's, maar die zijn niet bruikbaar. Ik ben een heel melodramatisch figuur en mijn scenario's zijn dat meestal ook. Dat maakt ze voor een ander niet verteerbaar. Er komt misschien verandering in, want ik schrijf tegenwoordig samen met een vriend. Dat gaat heel goed; we hebben al scenario's voor zes korte verhalen. Dat worden natuurlijk geen echte avonturenverhalen, maar ook geen *Stuifmeel*. We houden elkaar aardig in evenwicht. Die verhalen zijn overigens ook leuk voor een ander; het is helemaal niet zeker dat ik ze ga tekenen."
"Een ander scenario heb ik weer alleen geschreven. Het moet een verhaal in kleur worden en dat kan eigenlijk niet in Nederland, daar zijn de oplagen te klein voor. Toch ben ik van plan het verhaal gewoon te maken, ook als er geen uitgever voor te vinden is. Het is wel vervelend voor het strippubliek dat ik zo eigenwijs ben, want de kans is groot dat ze het nooit kunnen lezen. Maar dit verhaal heeft kleur nodig en ik maak mijn strips in de eerste plaats voor mezelf."

Kort Amerikaans

Ton Vanderwheels

Deze zomer verschijnen er bij Marvel twee nieuwe series van het type mutanten/superhelden. Beide zijn in feite afkomstig van reeds bestaande series. *X-force* is een voortzetting van de serie *New Mutants* onder een nieuwe naam, en is een afsplitsing van *Uncanny X-men*. Ze zullen allebei door mensen van naam gemaakt worden. *X-force* zal door Fabian Nicieza (tekst) en Rob Liefeld (tekst en tekeningen) gemaakt gaan worden. En *X-men* door Chris Claremont (tekst) en Jim Lee (tekeningen). Het commerciële succes van deze series is door de populariteit van het genre en de zeer grote populariteit van de makers al praktisch voorgeprogrammeerd. en daarom zijn er ook 5 (vijf!) verschillende nummers 1 van zowel *X force* als *X-men*.
Alle exemplaren van *X-force* nr 1 zijn voorzien van een plastic hoesje, waarin een kaartje met verschillende afbeeldingen van *X-force* zit. Aangezien er vijf verschillende kaartjes zijn, zijn er dus ook vijf verschillende versies. Een verzamelaar moet bovendien nog een extra exemplaar kopen, want om de comic te kunnen lezen, zal hij toch het plastic zakje open moeten maken. Dat kost hem dus 6 keer $1,50.

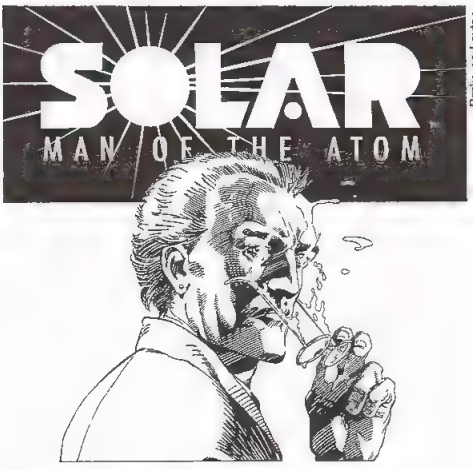

De verschillen tussen de verschillende versies van *X-men* nr 1 zijn een stuk duidelijker. De eerste vier versies hebben weliswaar hetzelfde verhaal, maar ze bevatten verschillende pin-up pagina's eb verschillende covers. Bij de vijfde versie worden deze vier covers met elkaar gecombineerd. Ook bevat de vijfde versie alle pin-ups uit de andere vier versies. Tenslotte wordt de oplage van versie vijf beperkt tot de al op voorhand verkochte exemplaren. Een schaarste is daarmee praktisch al gegarandeerd. de versies een tot en met vier kosten $1,50, versie vijf kost $3,95. Al met al een dure grap voor de echte verzamelaar die een echte complete verzameling wil hebben.

Af en toe laten uitgevers ons zien wat ze voor de toekomst in petto hebben. Dan blijkt dat *Batman* het komende jaar wel heel merkwaardige tegenstanders zal krijgen. Dat *Batman Grendel* zou gaan bestrijden, was al langer bekend, maar dat *Judge Dredd*, de keiharde politieagent/rechter uit een verre toekomst, zal gaan ontymoeten is een verrassing. Helemaal raar is de derde tegenstander van *Batman*: *Predator*, de buitenaardse mensenjager. Blijkt Dark Horse toch niet het alleenrecht op dit ruimtemonster te hebben.

Bij uitgeverij Dark Horse krijgt de succesvolle *Terminator*-miniserie van vorig jaar maar liefst twee opvolgers: *Terminator* One Shot (zonder echte titel) en de vierdelige miniserie *Terminator*: Secondary Objectives. Prijs $5,95 en vier keer $2,50. beide hebben ongeveer hetzelfde plot; de terminators uit de toekomst

proberen Sarah Connors te vermoorden en de rebellen proberen dat te verhinderen. *"One"* zal getekend worden door Matt Wagner (*Mage, Grendel*), *"Two"* zal getekend worden door Paul Gulacy (onder meer *Legends of the Dark Knight* 11-15).

In *Adventures of Captain America* 1-4 wordt de oorsprong en de geschiedenis van Captain America nog eens herkauwd. Deze miniserie zou hier niet vermeld zijn als ze niet was getekend door Kevin Maguire, wiens werk in *Justice League International* mij ontzettend beviel.

Eindelijk is het wachten afgelopen! *Concrete* is terug! In *Concrete: Fragile Creature* kan tekenaar/schrijver Paul Chadwick flink gebruik maken van zijn eigen ervaringen in Hollywood. Concrete, het vriendelijke stenen wezen, krijgt namelijk een rol in de film "The Rulers of the Omniverse" en hij krijgt daardoor te maken met alles wat bij het maken van zo'n film hoort. *Concrete: Fragile Creature* is een vierdelige miniserie in kleur voor $2,50 per deel.

Covar van X-force #1 door Rob Liefeld

Na *Batman* en *Dick Tracy* is er een derde op een strip gebaseerde filmhit op komst. Disney heeft namelijk een nieuwe film gebaseerd op Dave Stevens' *Rocketeer*. De film laat zien hoe in het hollywood van de jaren dertig piloot Cliff Secord, zijn mecanicien "Peavy" Peabody en zijn vriendin Jenny (jammer, maar geen Betty) dankzij een experimenteel raketpak af kunnen rekenen met de schurk Lothar en hele hordes nazi's.
Dankzij de film kunnen we ook een stortvloed van rocketeer-materiaal verwachten. De film zal ook als strip van 64 pagina's verschijnen bij Disney in een luxe ($5,95) en een gewone ($2,95) versie. Jammer genoeg niiet van Stevens zelf, waarschijnlijk omdat hij veel te langzaam tekent, maar van Peter *Hulk* David (tekst) en veteraan Russ Heath (tekeningen). Wel van Dave Stevens zelf is *Rocketeer Adventure Magazine* nr 3, dat $2,95 voor 32 pagina's kost (afrekenen aan de kassa van Dark Horse). Hoe langzaam Stevens wel niet is blijkt uit het feit dat hij voor 32 echte strippagina's maar liefst twee jaar en de hulp van Michael Kaluta en Art Adams nodig had.

Na de zeer succesvolle come-back van de serie Magnus Robot Fighter probeert uitgeverij Valiant het nu met een andere *Gold Key* serie, namelijk *Solar, Man of the Atom*. Sommige Nederlanders zullen zich deze serie nog wel herinneren uit de *Avontuur Classics* uit de jaren zestig. In die serie ging het meestal om de strijd tussen Dr. Solar, die over de krachten van het atoom beschikte, en het meesterbrein Nuro, dat constant probeerde de aarde te veroveren. Zou het bij de nieuwe serie weer net zo zijn? Het antwoord op die vraag kost $1,75. Behalve het gewone verhaal bevatten de nummers 1-8 nog een extra "snoepje" in de vorm van een bijlage van vier pagina's van de hand van Barry Smith, waarin de oorsprong van Dr. Solar beschreven wordt. Fans van Barry Smith moeten trouwens ook nog Demon nummer 15 (uitgeverij DC) kopen dat door Barry Smith geïnkt is.

Ook Barry Smiths oude maatje Berni Wrightson is nog steeds produktief als tekenaar. Samen met schrijver Jim Starlin levert hij weer een nieuw produkt af voor zijn fans: *Punisher: Point of View*. Dit is een vierdelige miniserie die bij Marvel in het prestige-formaat verschijnt ($3,95). Hoewel de Punisher een hoofdrol speelt in het verhaal, is het toch echt een verhaal voor Wrightson. Het verhaal draait namelijk om een boef die zichzelf opblaast met een bom, daarbij vreselijk verminkt raakt en verandert in een monster dat de straten opgaat en daarbij mensen aanvalt en verorbert. Echt het soort verhaal dus waarbij Berni Wrightson zich vreselijk in zijn tekenwerk kan uitleveren.

Fans van Dave McKean zouden op dit moment genoeg materiaal van hun gading moeten kunnen vinden. Alleen verschijnt het belangrijkste materiaal bij een kleine, onbekende uitgeverij, Tundra, waardoor de kans groot is dat het over het hoofd gezien zal worden. Dat geldt voor zowel de nieuwe *Cages*-miniserie als voor de *Violent Cases*-herdruk.
Cages omvat tien delen met 48 pagina's in zwart-wit op magazineformaat voor $3,50 elk. De serie wordt door McKean zelf alsvolgt beschreven: *"De serie gaat over de reden dat mensen ergens in geloven en hoe dat geloof de mensen door het leven helpt. Het verhaal volgt de levens van een aantal mensen die samen in een gebouw leven. Verder is de serie gevuld met mythische volksverhalen vol met surrealistische fantasiebeelden. In het algemeen probeer ik beide verhaallijnen gescheiden te houden, maar soms ontmoeten de twee elkaar. Het is echter niet de bedoeling dat het geheel een zwaar filosofisch verhaal wordt, het moet licht en vrolijk worden en toegankelijk voor de gemiddelde striplezer."*
Violent Cases telt 48 pagina's voor $9,95. Het is een herdruk van de eerste samenwerking tussen Neil Gaiman en Dave McKean en is oorspronkelijk in Groot Brittannië verschenen. Het is een verhaal dat heen en weer springt tussen het moderne Groot-Brittannië en de herrinneringen uit de kindertijd van de hoofdpersoon vol gangsters, zowel echte als ingebeelde.
Verder is er de herdruk in paperback van de *Black Orchid*-miniserie. Deze kost $19,95 en is dus heel wat duurder dan de oorspronkelijke miniserie. En tenslotte is ook *Hellblazer* nr 40 (DC) door deze productieve tekenaar gemaakt.

In de Amerikaanse stripindustrie (althans bij de grote uitgevers) draait het maar om één ding: strips verkopen. En een van de daarvoor meest geschikte methodes is om een verhaal te maken waarin heel veel superhelden meespelen en dat over een groot aantal series te verdelen. Wie het volledige verhaal wil volgen, moet daardoor comics kopen van stripfiguren die hij normaal links zou laten liggen. Deze strategie is een groot succes; hoewel de meeste stripfanaten een hekel hebben aan deze crossover-series, trekken ze toch de portemonee.
Opvallend in de crossovers van dit jaar is de grote rol van George Perez. Hij werkt zowel mee aan de grote Marvel crossover, *The Infinity Gauntlet*, als aan de DC crossover *War of the Gods*. Op de covers van beide series samen heeft hij waarschijnlijk alle superhelden van dit moment getekend.
The Infinity Gauntlet zal geschreven worden door Jim Starlin en getekend door George Perez. In dit verhaal heeft superschurk Thanos door zes, op een handschoen bevestigde juwelen, de macht verkregen over de tijd, ruimte, de realiteit, de gedachte en de ziel. Om te beginnen gebruikt hij deze macht om al het leven in de ene helft van de cosmos te doden. Om de andere helft te redden, vormen alle Marvel superhelden een gezamenlijk front. Wil er iemand wedden wie er uiteindelijk wint? De kern van dit verhaal zit in een zesdelige miniserie ($2,50 per deel), maar de rest van het verhaal is in stukjes en beetjes over praktisch alle Marvel series verspreid.
Bij *War of the Gods* keren de oude goden terug (van een lange vakantie?) om de wereld op de mensen te heroveren. Als tegenstanders komen ze natuurlijk alle DC superhelden tegen. Het belangrijkste stuk van het verhaal zit in een vierdelige miniserie, die door Perez wordt geschreven en, samen met Cynthia Martin, ook getekend. Verder zijn er natuurlijk tientallen gevechten in de afzonderlijke DC series.

HET LAATSTE OORDEEL

Stripjaar 1990 (Martijn Daalder e.a.)

Het "stripjaar 1990" bestaat natuurlijk niet. Het is een abstract begrip dat slechts in het hoofd van degene die die term bezigd enige realiteit bezit. Een willekeurig ander persoon denkt bij het "stripjaar 1990" aan heel andere dingen. Daarom kan een boek over dat stripjaar ook nooit, zoals de uitgever beweert, compleet zijn. Het *Stripjaar 1990* is een compilatie van albums, meningen, interviews en nieuwsfeiten die volgens de uitgever en schrijvers van het boek (naast Martijn Daalder ook Pieter van Oudheusden, Frits Jonker en Martin Lodewijk) het "stripjaar 1990" het best samenvatten. Een persoonlijke keuze dus.
De nieuwsfeiten mogen bekend verondersteld worden, de 37 door Martijn Daalder besproken boeken zal de stripenthousiast, zo hij ze al niet in zijn kast heeft staan, toch wel eens in zijn handen hebben gehad en de meeste interviews en artikelen (Chaland, Pontiac, Matena, Moore en Tardi) zal de lezer elders wel eens gelezen hebben.
Maakt dat het boek overbodig? Nee, opmerkelijk genoeg niet. Het *Stripjaar 1990* is een naslagwerk dat nog lang mee zal gaan. Met name waarschijnlijk (en dat tekent de positie van de stripkritiek in het Nederlandstalig gebied) door de in het boek opgenomen servicegids met tal van gegevens over auteurs, winkels, uitgevers, enzovoorts. Maar het is juist het persoonlijke stempel dat de schrijvers van *Stripjaar 1990* op hun pennevruchten drukken dat het boek zo interessant maakt. Provocerende meningen en opmerkelijke waarnemingen zetten de lezer aan tot nadenken. Al is het opgeheven vingertje waarmee Peter Pontiac Martijn Daalder op de omslag heeft afgebeeld soms wat irritant en te nadrukkelijk aanwezig, al valt zo'n zelfde verwijt mij nu te maken. Het *Stripjaar 1990* is niet identiek aan mijn stripjaar 1990 en waarschijnlijk ook niet aan dat van andere lezers. Maar is dat nu juist niet het interessante? Te meer daar het goed geschreven is en de meningen weldoordacht zijn. *(Mike)*
Uitg. Sherpa; f19,90/399 Bfr; 176 pag; paperback

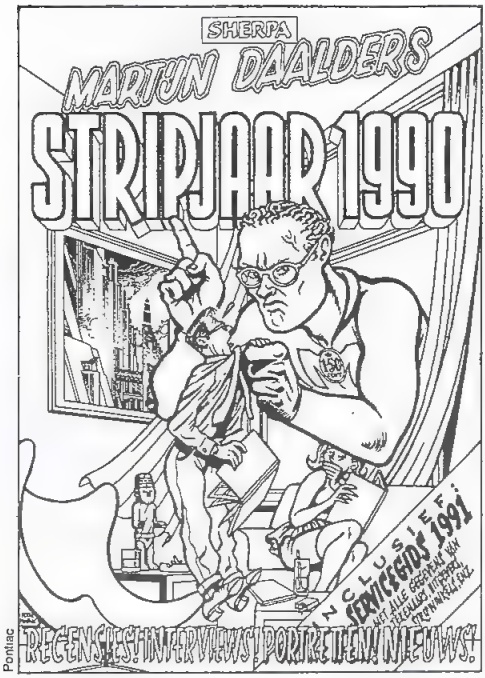

DE POLDERS, DE KANALEN. DE POPULIERENRIJEN IN MIJN HERINNERING WAS HET VLAAMSE LANDSCHAP VOL CHARME
JA, EN NU IS HET WATER
Duv vier

Lagune 1: Abdij ter Duinen (Duvivier/De Pierpont)

Jaren geleden kondigde François Schuiten aan dat hij een verhaal wilde maken over een wereld waar de zeespiegel was gestegen en het vasteland grotendeels onder water stond. De strip zou zich moeten afspelen op enorme vlotten waarop hele dorpsgemeenschappen een onderkomen hadden gevonden. Ik heb lang uitgekeken naar "de boten", maar nu ik Schuiten er niet meer over hoor ben ik uitgeweken naar *Lagune*. Dit nieuwe album van tekenares Marianne Duvivier en scenarist Jacques de Pierpont is opgebouwd rond een smal reepje duinen dat na het stijgen van het water nog resteert van de Vlaamse kuststrook zoals wij die kennen.
In de badplaats De Panne zijn een paar gebouwen overeind gebleven. Bij vloed staan ze tot de eerste verdieping onder water, wat het levensritme van een kleine groep overlevenden bepaalt. Een en ander wil overigens niet zeggen dat *Lagune* een harde strip over de strijd om te overleven is. En dat is eigenlijk precies de zwakke plek: in *Lagune* vinden wel degelijk aangrijpende gebeurtenissen plaats, maar die worden bijna terloops in beeld gebracht. De lezer raakt niet emotioneel bij het drama betrokken. Daarnaast kent *Lagune* ook luchtige momenten, maar te weinig om de strip voor humoristisch te kunnen laten doorgaan. De strip is daardoor niet echt spannend en niet echt leuk.
Toch vind ik de strip niet slecht, al heeft dat misschien ook met mijn voorliefde voor het uitgangspunt van het verhaal te maken. Gezegd moet worden dat Marianne Duvivier goed tekent: vergeleken met *Stone* (uitg. Glenat) is ze met sprongen vooruit gegaan. Daarnaast slaagt ze er herhaaldelijk in scènes zonder begeleidende tekst op papier te zetten, die niettemin duidelijk zijn en daar houd ik wel van. *(Paul)*
Uitg Oranje f18,50 56 pag. kleur, gekart.

De jeugd van John Difool 1: De inwijding
De jeugd van John Difool 2: De privé-detective
(Janjetov/Jodorowsky)

Ik ben altijd wat achterdochtig als uitgeverijen met series op de markt komen die steunen op het succes van hun voorganger. Hetzelfde zie je vaak ook gebeuren bij de film, en bij beide media komt het slechts zelden voor dat het vervolg het origineel weet te evenaren of zelfs te overtreffen. Het feit dat *De jeugd van John Difool* wederom door Jodorowsky is geschreven schept in dit geval nog enige hoop, maar helaas. Blijkbaar was de invloed van Moebius op het scenario van de Incal-reeks groter dan altijd werd

Janjetov, "De privé-detect ve"

toegegeven, want *De jeugd van John Difool* haalt het niet bij zijn voorganger.
Het eerste album, *De inwijding*, gaat eigenlijk enkel over de afkomst van John Difool. We krijgen te zien wie zijn ouders en zijn vrienden waren en we mogen onze neus even wat dieper steken in de wereld van de aristos (adel) en de putstad in het algemeen, een soort immense wolkenkrabber die de grond in gebouwd is. In *De privé-detective* probeert John Difool zich alleen staande te houden en weet hij via een klus voor een aristo aan een opdracht te komen die hem de status van privé-detective op kan leveren. Echter, de opdracht die John Difool uitkiest is staatsgevaarlijk en dus krijgt hij de Supercomputer -een Big Brother variant- achter zijn reet aan.
Het eerste deel lijkt op een verzameling van korte verhalen met een zwakke rode draad. Het lijkt alsof Jodorowsky op deze manier de mogelijkheid open heeft willen houden om er, in geval van succes, een compleet verhaal of zelfs een serie van te maken.
Het verhaal neemt halverwege plotseling een wending. Het wordt wat geordender en leidt zowaar naar een (open) einde waarmee de serie voortgezet kan worden. Of beter gezegd: gestart kan worden. Het tweede album laat zich lezen als een geheel frisse start en vereist niet dat de lezer ook het eerste deel heeft gelezen.
Hetzelfde zien we eigenlijk ook terug in de tekeningen van Janjetov. Het eerste deel is zeer wisselend van stijl, niet altijd zo goed getekend en is vooral in het begin lelijk ingekleurd. Op het moment dat het verhaal de wending maakt, verandert ook de tekenstijl van Janjetov en de inkleuring. In het tweede album ontpopt Janjetov zich zowaar als een niet onverdienstelijk imitator van Moebius. Blijkbaar heeft hij tussen de twee albums door flink geoefend.
De figuur John Difool zelf is in deze reeks een veel gevoeligere, minder lijdzame, minder egocentrische figuur met zelfs wat heldhaftige trekjes. Het is niet altijd goed te geloven dat deze jongen zich later tot de volwassen John Difool uit de Incal-reeks zal ontpoppen.
Aan de putstad heeft Jodorowsky zich in mijn ogen enigszins vertild. De putstad is een krankzinnige en ongeloofwaardige wereld en wordt in de Incal-reeks enkel gebruikt als een zeer geslaagd decor. In *De jeugd van John Difool* neemt deze putstad echter een veel prominentere plaats in. Hierdoor verplicht Jodorowsky zich tot het uitleggen en geloofwaardig maken van de putstad. Dit blijkt echter een onmogelijke taak en doet afbreuk aan het verhaal en in ieder geval aan de absurde magie van de stad. Dit laatste argument geldt misschien wel voor de serie in het algemeen. De magie die de Incal-reeks en eigenlijk alle albums van Moebius kenmerkt is hier gedegradeed tot enkel absurdisme en werkt daardoor niet meer. De detectiveliefhebbers kunnen deze serie het beste vanaf deel twee kopen, de John Difool-liefhebbers kunnen deze serie het beste laten staan. *(Sigge)*
Uitg. Oberon/Big Balloon *f* 19,95 /395 BFr gekart. kleur, 45 pag

Orion 1: Het heilige meer (Martin)

Na onenigheid met Casterman is Martin opgestapt en een nieuwe serie begonnen. Dat laatste zal ongetwijfeld met auteursrechten te maken hebben; het eerste misschien ook wel. Hoe het ook zij, *Orion* kan niet helemaal als voortzetting van *Alex* beschouwt worden. ook al was *Het heilige meer* eerder aangekondigd als titel van de nieuwe *Alex*. De overeenkomsten zijn natuurlijk legio, maar *Orion* speelt niet in de Romeinse maar in de Griekse oudheid. Die keuze is niet echt verrassend. De *Alex*-verhalen *De laatste Spartaan* (waar een stukje van het oude Griekenland op een vrij gezochte manier de Romeinse tijd wordt binnengehaald), *Een kind van Athene* en *Het paard van Troje* gaven al eerder blijk van Martins belangstelling voor de Griekse geschiedenis.
De keuze voor Griekenland stelt Martin in staat nieuwe onderwerpen aan bod te laten komen. In *Het heilige meer* is dat met name de strijd tussen de stadstaten Athene, Sparta en Corinthe. Verder passeren talrijke Griekse stadsgezichten, gebouwen, schepen, helmen en standbeelden de revue. En dat alles in de vertrouwde Martin-stijl: zeer verzorgd getekend en ingekleurd, veel tekst, een educatieve ondertoon, weinig levensechte emoties, een knappe jongeling als held en een onuitputtelijke liefde voor de oudheid. *(Paul)*
Uitg. Loempia f19,90 (hc)/f7,95 (sc) 48 pag. kleur.

Hallo, Covet? Ah, je bent thuis. Met Burma... Zeg, ik ben bij een schroothandel en ik ben m'n pijp kwijt. Kom met Faroux naar de kroeg in Le Troncy. Ik weet waar de clown is. En maak voort, 't krioelt van de gevaarlijke types om me heen...
Tardi

Nestor Burma: Een kater vol lood (Tardi)

Na *Sluiers over de Pont de Tolbiac* en *120, Rue de la Gare* is *Een kater vol lood* Jacques Tardi's derde stripbewerking van een boek van Leo Malet. Opnieuw met de privé-detective Nestor Burma in de hoofdrol, maar nu zonder Malet als scenarist.
Burma is de gebeurtenissen uit *Sluiers* (met name de dood van Belita Morales) nog niet te boven gekomen en laat zich in Troncy (een voorstad van Parijs) vollopen. Als hij de volgende dag met een enorme kater wakker wordt, verneemt hij dat de als clown verklede kroegbaas verdwenen is en dat de serveester is vermoord. Naast haar lijk vindt men een pijpreiniger met Burma's vingerafdrukken. Het enige dat Burma met zekerheid weet is dat de politie naar hem op zoek is; de rest is in de alcoholnevels opgelost.
In het verhaal dat zich daarna ontvouwt voelt de lezer al snel met Burma mee. Want ook hij voelt een denderende kater opkomen. In tegenstelling tot de twee vorige bewerkingen blinkt dit album niet uit door een vaardig geschreven scenario en door geloofwaardigheid. Met het oog op eventuele volgende delen zal en moet de hoofdpersoon het einde van het boek levend zien te bereiken en hij ontsnapt dan ook twee keer op miraculeuze wijze aan de dood. Er zit een overdaad aan clichés in het verhaal en het taalgebruik van Burma (dat de eerdere albums kruidde) is dit keer zo gekunsteld dat het irritant wordt. Maar belangrijker is dat Tardi's tekeningen getuigen van een *lange-halen-snel-thuis* mentaliteit. *Een kater* is voor 99% gevuld met balloons, kommentaren en close-ups en half-totalen van personages. Enkel de platen en plaatjes die de gebouwen van Troncy tot onderwerp hebben getuigen van de klasse die Tardi bezit. Dan laat hij zien dat hij een meester is in het overbrengen van sfeer. Maar daarvoor hoef je dit album niet te kopen. Dan is *Tardi en Banlieu* (zie Prullenbak) een vele malen lonender aanschaf. Al met al is

Een kater een gehaast gemaakt produkt dat er alle schijn van heeft de nieuwe Comics-reeks van Casterman onder tijdsdruk te moeten hebben inluiden. *(Mike)*
Uitg. Casterman; f19,90; 88 pl. kleur.

Peter Pan 1: Londen (Loisel)

Loisel tekent graag fantastische verhalen, waarbij zijn lijnvoering niet gebonden is aan de strenge wetten van de realiteit. Zo verschaft hij zich de mogelijkheid om het uiterlijk van mensen identiek aan hun innerlijk te maken. Zowel goede als kwade mensen zijn direkt als zodanig herkenbaar. Een stijlvorm die beperkingen oplegt aan het scenario (het beperkt de auteur in het aantal mogelijke verrassingen), maar aan de andere kant de mogelijkheid biedt om direkt bij de introduktie van een personage spanning te creëren.
Zo "voelt" de lezer bij de introduktie van Eenarm dat die vent niet deugt; dat hij een bedreiging voor Peter vormt. Dat gevoel van dreiging wordt bij iedere verschijning van Eenarm sterker en komt tenslotte tot uitbarsting als Eenarm Peter dwingt hem met zijn mond te bevredigen. Waarmee meteen duidelijk is dat Loisels interpretatie van J.M. Barries roman *Peter Pan* een geheel andere is dan die van Disney. Loisels pleidooi voor de onschuld van de kinderlijke verbeelding (*"De verbeelding van de volwassene; da's 't ergste wat er is !"*) is direkter en daarmee ook harder (eigentijdser?) dan zijn voorgangers.
De volwassen geest wordt gedomineerd door de zucht haar verlangen naar sex en rijkdom te bevredigen en ontziet daarbij niets en niemand. Maar ook het kind Peter is geen echt lievertje. Loisels Peter groeit op de in de krottenbuurt van Londen, heeft zijn vader nooit gekend, wordt mishandeld door zijn alcoholistische moeder, wordt misbruikt en verkracht. De "tere kinderziel" is al door het leven gehard. Alleen bij meneer Kundal, de eigenaar van de Mermaid Tavern, vindt hij wat geborgenheid. Je moet er niet aan denken wat er met zo'n kind zou gebeuren als dit alles realiteit zou zijn. Maar we hebben hier te maken met fantasie. En getrouw aan het genre weet de lezer dat alle rampspoed ten goede gekeerd zal worden en het kwade gestraft. Bij de verkrachting door Eenarm wordt de plaats van het slachtoffer even later ingenomen door een bloeddorstige hond. Zodat Eenarm nu meer mist dan zijn naam aangeeft. En zo hoort het in dit soort verhalen ook.
Hoewel het scenario van *Londen* wat aan de vlakke kant is, kent het beslist haar momenten. Maar het album overtuigt toch vooral door Loisels grafische kwaliteiten. Personages (zegt het bovenste plaatje van plaat 9 niet alles?) en decors zijn zonder uitzondering overtuigend en vooral expressief neergezet.
Daarbij sluit zijn ingetogen kleurgebruik naadloos aan op de sfeer in het album. Een aanrader die verwachtingen wekt voor de volgende vier delen. *(Mike)*
Uitg Oranje; f24,95/450Bfr; 48 pl; kleur; gekart.

Loisel

Siberië (Micheluzzi)

We zeiden het reeds in een van onze vorige nummers: de dood van Micheluzzi is een groot verlies voor de stripwereld. *Siberië* is weer een voorbeeld van een perfecte strip, waarin ook nu weer geheel in de traditie van zijn vorige strips een optimaal evenwicht is gevonden tussen avontuur, een brok ware geschiedenis en persoonlijk drama. Dit is de formule geweest van Micheluzzi en het wierp zijn vruchten af.
Siberië is het verhaal van een jonge aristocraat in het Rusland van eind 19e, begin 20e eeuw. Tsaar Nicolaas II Romanov heerst, maar in de verte doemen reeds de stofwolken van de revolutie op. In deze bewogen tijd wordt door Micheluzzi de camera gericht op Gabriel Kovalenski, een jonge intellectueel met een hang naar idealen, die mentaal stukloopt in het Tsaristische Rusland. De enige manier om zijn onvrede met en zijn schuldgevoel over de maatschappelijke wantoestanden in het algemeen en zijn (naar zijn mening) nutteloze leven in het bijzonder weg te werken, is: daadwerkelijk in actie te komen. Een aristocraat wordt een revolutionair: Kovalenski zit in een complot om de tsaar uit de weg te ruimen. De aanslag mislukt omdat een van de samenzweerders, Andrejevitsj, de zaak verraadt: een simpele liefdesaffaire waarin Andrejevitsj en Kovalenski elkaars rivalen zijn, wordt deze laatste fataal. Kovalenski wordt gearresteerd en voor 30 jaar naar Siberië verbannen. Langzaam maar zeker laat Kovalenski zijn aristocratische verleden achter zich. Hij slaagt erin te ontsnappen uit het strafkamp en beleeft meerdere hachelijke avonturen voordat hij zich rustig maar gedreven kan inzetten voor de revolutie die jaren daarna zal plaatsvinden. In die jaren moet hij zich meerdere keren anders voordoen dan hij is, want een adellijk verleden is niet zomaar om te ruilen voor een

Micheluzzi

revolutionaire toekomst. Regelmatig wordt hij achtervolgd door zijn verleden en ziet hij zich geconfronteerd met mensen met wie hij toen omging. In de strip zien we dan ook de gave vermenging van bloedige strijd in het kader van de revolutie en Kovalenski's persoonlijke strijd. Tragische liefde, verraad van vrienden en dubbeldikke pech maken van Kovalenski een bitter man, ongemakkelijk en niet te begrijpen voor zijn omgeving.
Het ligt helemaal in de lijn der verwachtingen dat een dergelijk tragisch leven ook een tragisch en bijna nutteloos einde kent. Micheluzzi stelt ons hierin ook niet teleur, maar laat een te pathetisch eind gelukkig achterwege.
Siberië is gedrukt op comic-formaat, maar fans van Micheluzzi hoeven de strip maar open te slaan om te zien dat dat niets aan het verhaal afdoet. Ik vind de toegang tot deze strip zelfs wat prettiger. Samen met de fraaie afwerking (harde kaft, ingenaaid!) maakt dit alles van *Siberië* een strip die het lezen waard is. *(Carl)*
Uitg. Casterman *f* 26,90, 125 pag. kleur, gekart.

PRULLENBAK

Tardi en banlieu is een boekje dat door Casterman alleen in het Frans is uitgegeven, maar gelukkig ook door het Raadsel wordt verspreid. Het is de catalogus van een vorig jaar bij Galerie Escale te Parijs gehouden expositie, gewijd aan Tardi's sombere kijk op de Parijse voorsteden. Speciaal voor deze expositie vervaardigde Tardi een flink aantal werken op groot formaat. Naast enkele (uitsluitend in grijstinten uitgevoerde) schilderijen en gewassen tekeningen, waren er vooral veel houtskooltekeningen te zien. De grauwe en mistroostige straatbeelden die Tardi toch al als geen ander weet weer te geven, worden door de houtskooltechniek nog deprimerender. Op het eerste gezicht lijkt het boekje van Casterman een herdruk van de door Galerie Escale uitgegeven tentoonstellingscatalogus, maar vergelijking leert dat in de uitgave van Casterman vier afbeeldingen ontbreken. Daarnaast is de Casterman-uitgave aangepast aan de laatste strip van Tardi, *Een kater vol lood*, door in de titel van het voorwoord niet meer te verwijzen naar Villemomble, maar naar Troncy (in *Een kater vol lood* de plaats van het misdrijf). Troncy komt in beide catalogi nog een keer voor: Tardi heeft een van zijn houtskooltekeningen gebruikt als basis voor het eerste plaatje van pagina 20 van *Een kater*. De Casterman-uitgave dankt haar bestaansrecht vooral aan de kwaliteit van het drukwerk, dat de grijstinten veel beter tot hun recht laat komen. Voor *f*32,50 levert Casterman een fraai uitgevoerd boekje met harde kaft en stofomslag, waarin Tardi laat zien dat hij de juiste techniek heeft gevonden om de troosteloosheid van de Parijse voorsteden zo expressief mogelijk weer te geven. PvG

Uitgeverij BED-Coupe brengt al een tijdje displays op de markt van voornamelijk Glénat-, Delcours- en Blitz-auteurs. Als veertiende in de reeks is nu een displaytje van een rat van **Ptiluc** verschenen. Het aardige van dit displaytje is dat de rat een gat in zijn bek heeft dat je kunt vullen met het bijgeleverde bouwpakketje-joint. Inclusief gebruiksaanwijzing, maar exclusief (zo toonde een test op de redaktie aan) het betreffende genotmiddel. Dat is vervangen door een stukje klei. Het displaytje wordt in een genummerde en gesigneerde oplage van 350 exemplaren verspreid door het Raadsel en kost *f*29,95. Oh ja, met de betreffende redakteleden gaat het inmiddels alweer een stuk beter. ML

Na de serie kinderzegels van 1984 is **Joost Swarte** opnieuw gevraagd een **postzegel** te ontwerpen. Het gaat om de kerstzegel die eind dit jaar uitkomt om de lawine kerstkaarten mee te frankeren. Het wordt een vierkante zegel van drie bij drie centimeter. Swarte: "*Ik ben uitgegaan van het idee dat de mensen vanuit een donkere periode weer naar een lichte periode gaan.*" De zegel verbeeldt een donkere tunnel waarvan aan het einde het licht gloort (en goud glanst). In de donkere marge van de zegel zijn mensen te zien die elkaar met post bestoken. PvG

Dat **Enki Bilal** en **Christian Desbois** al een half jaar met hun **Transit**-project bezig zijn, zal de fans niet zijn ontgaan. Veel is er over dit project nog niet bekend, maar wat we weten zullen we met je delen. Alles begon met een als "vertrouwelijk" geclassificeerde schets, die tot het einde van het project ook werkelijk geheim zal blijven. Maar geleidelijk aan verschijnen er een aantal tekeningen, objecten en teksten die afgeleid zijn van de oorspronkelijke schets en informatie geven over de locatie en de mensen die erbij betrokken zijn. Het *Transit*-project leverde tot nu toe 16 produkten op; variërend van zeefdrukken, posters en kaarten tot een speldje en een T-shirt. De prijzen van de afzonderlijke produkten wisselen nogal, maar de ware fanaat kan deze zomer zijn vakantiereis maar beter afzeggen en een baantje gaan zoeken. ML

Bourgeon

In het Belgische Kortrijk werd onlangs voor de vierde keer een stripbeurs georganiseerd. De beurs, **Strip '91** genaamd, was verspreid over een niet al te grote tent voor het boekengedeelte en een aantal kleine tentoonstellingsruimten op diverse plaatsen in de stad. Daar was origineel werk te zien van Loisel, Marvano en uit de stripversie van *Eric of het klein insectenboek*. De Grote Prijs van de stad Kortrijk ging dit jaar naar **François Bourgeon**, voor *De laatste zang van de Malaterres*, het derde deel van *De gezellen van de schemering*. Bourgeon kwam de aan de prijs verbonden 50.000 Bfr. persoonlijk in ontvangst nemen. Wij hadden een kort gesprek met hem, waarvan je in de volgende ZzLI meer kunt lezen. Voor een kleine beurs waren er opvallend veel bekende stripauteurs aanwezig. Naast Bourgeon hebben we er gepraat met Marvano, Norma, Raives, Gine en Loisel. Een weergave van deze gesprekken kun je in de volgende nummers verwachten. PvG

Pinguins

KIJK, SOMMIGEN NOEMEN ME GESPLETEN, ANDEREN ZEGGEN DAT IK GOED VAN MIJN EIGEN RIEM GESNEDEN BEN MAAR DAT DOE IK ALLEEN MAAR OM ONSZELF EENS LEKKER LOS TE MAKEN.....
EN IK GA HELEMAAL OVER MEZELF ALS ZE OVER MIJN VREEMDE VAL BEGINNEN TE KLETSEN....
DAN ZOU IK MEZELF NOG LIEVER AFBIJTEN... ZEG NOU ZELF...
WIE IS DAT? WEER EEN BOT?
NEE, DAT IS EEN.... EEN..... SHIT, 'T LIGT OP HET PUNTJE VAN M'N TONG....
OSSEWORST 2

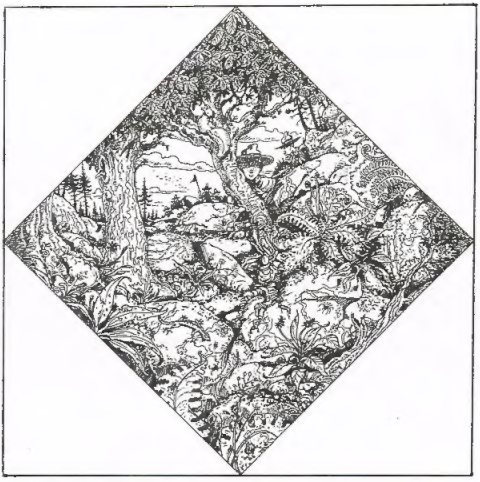

The little boy scouts discovery

"The Little Boy Scouts Discovery" is de eerste van een reeks van zes erotische zoekprenten van de Vlaming **Jan Bosschaert**. Het drie-kleuren-zeefdrukje (31,7 x 23,7 cm) is verpakt in een doos, met titel en nummer in diepdruk, mét scoutslint én een driehoekig zoekspiegeltje. Wanneer je dat spiegeltje op de juiste plaats op het zeefdrukje zet wordt duidelijk wat de scouts in het bos ontdekt hebben. Dit aardige erotische zoekprentje verschijnt in een oplage van 300 genummerde en gesigneerde exemplaren en is te koop voor ƒ300/3700 Bfr. Het tweede prentje zal een slaapkamerscene tot onderwerp hebben. Meer informatie over deze reeks bij: Rom NV, Lange Leemstraat 170A, 2018 te Antwerpen.
Telefoon: 03 - 2189413. ML

Het **tapijt van Bayeux** is een met verschillende kleuren wol vervaardigd borduurwerk op een linnen doek dat in de 11e eeuw is gemaakt in opdracht van de bisschop van Bayeux. Het werk, dat 50 cm hoog is en maar liefst 70 meter lang is, verhaalt van de lotgevallen van Willem de Veroveraar en zijn zwager en tegenstrever Harold. Hun strijd zou uiteindelijk leiden tot de beroemde slag bij Hastings, waarbij Harold zijn leven verloor en Willem Koning van Engeland werd. Waarom wij dit hier vermelden? Omdat dit tapijt wel doorgaat voor *het eerste stripverhaal ter wereld*, maar meer nog omdat **Hermann** voor de cover van *William* een gedeelte van dit tapijt tot in detail heeft nagetekend. Zonder bronvermelding, en dat is toch niet echt netjes. ML

Het door Hermann gebruikte fragment

Zoals wij al eerder meldden, zullen ook dit jaar **De Stripdagen** weer in het vertrouwde Breda worden gehouden. En wel op **19 en 20 oktober**. Hoewel het nog wat vroeg is om een definitief programma te geven, staat al wel vast dat de Stripschriftexpositie *Jonge Honden* (die momenteel nog in Brussel te bewonderen is; zie Agenda in het vorige nummer) ook in Breda te zien zal zijn. In de filmzaal zal er naast het algemene programma aandacht besteed worden aan reclame-filmpjes en aan de jubilarissen Tom Poes en Bugs Bunny die beiden hun vijftigjarig bestaan vieren. De **Haarlemse Stripdagen** (georganiseerd door de Stichting Beeldverhaal Nederland i.s.m. het Stripschap, musea, theaters, e.d.) staan gepland voor het weekend van de **24e mei 1992**. Het Stripschap staat in dat jaar Breda over, maar zal er in 1993 (waarschijnlijk in mei) weer terugkeren. Het ligt in de lijn der verwachting dat beiden evenementen twee-jaarlijks zullen worden. Om en om, dus. ML

Tekenfilmkunst lijkt nu ook in Nederland aarzelend door te breken. Galerie **Animation Art** (Berenstraat 19 in Amsterdam, tel. 020-6277600) richt zich althans helemaal op het exposeren en verkopen van orginele tekeningen en cellen (op acetaat geschilderde tekenfilmfiguren) die gebruikt zijn bij de opnames van de films. Enige tijd geleden werden de cellen nog weggegooid, schoongewassen of uitgedeeld aan vrienden en bekenden. Maar sinds musea en universiteiten de cellen voor hun kunstcollecties begonnen aan te kopen, steeg de (geldelijke) waardering voor de tekenfilmkunst met sprongen. Het onlangs geveilde materiaal uit *De Kleine Zeemeermin* bracht maar liefst ruim twee en een half miljoen dollar op! Orginele tekeningen zijn echter ook al vanaf ƒ75 verkrijgbaar en op verzoek wordt je een overzicht van de collectie van Animation Art toegezonden. ML

MODERN LEVEN

Ben Jansen

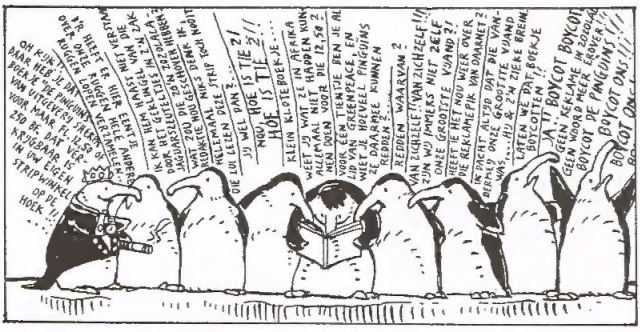
OH KIJK, DAAR HEB JE DAGBLAD VOOR ALLEEN 250 BC PER WEEK! IN UW EIGEN STRIPWINKEL OP DE HOEK !!
DIE LOL LEEKEN PAN ?
JIJ WEL HOE IS TIE ?!!
HOU JE MUIL HOE IS TIE ?!
KLEIN KLOTE BOEK-JE...
REDDEN WAARVAN ?
VAN ZICHZELF !! VAN ZIJN WIJMELS NIET ZELF ONZE GROOTSTE VIJAND ?!
BOYCOT BOYCOT BOYCOT
GEEN REKLAME IN ZOOVEEL MEER KRANTEN !!!
BOYCOT ONS !!!

Je houdt het misschien niet voor mogelijk, maar in juni liggen ze weer in de winkel. De sinds tijden uitverkochte albums van twee van Nederlands populairste auteurs: **Hein de Kort** en **Erik Schreurs**. De eerste acht albums van *Joop Klepzeiker*, drie delen *Geharrebar*, de *Klepzeiker Special*, *Eikels*, *Pardon lul u staat op mijn hondje*, *Liggend naakt*, *Dat kan iedereen nu wel willen* en ga zo maar door. Bovendien verschijnt er van beide auteurs nieuw werk. Van Erik Schreurs is dat het eerste album van de Penthouse-strip *Dik van Bil* en van Hein de Kort een derde *Eikels*. Blijft alleen nog de vraag waarom deze zo populaire albums zo lang niet herdrukt zijn? "*Omdat ik dat nodig vind*", antwoordt uitgever Ger van Wulften met een variant op het "geen kommentaar" van menig politicus. Ook Erik Schreurs kan of wil daar niets aan toevoegen. Hij wil wel wat vertellen over de korte verhalen waaraan hij sinds enige tijd werkt (zie ook PB in nummer 54). "*Het worden net als in mijn begintijd zwart-wit verhalen en ik bleek dat min of meer verleerd te zijn. Nu de platen niet meer ingekleurd hoeven te worden kan en moet ik "minder open" tekenen en meer met zwart-wit contrasten werken. De verhalen zijn compromisloos en niet rond eenzelfde figuur gecentreerd. Ik laat veel aan de fantasie van de lezer over; sommige platen bestaan uit slechts een illustratie.*" Een wat milder verhaal uit de reeks wordt waarschijnlijk in de aanstaande *Schoolagenda* geplaatst en in het najaar zal ieders nieuwsgierigheid bevredigd kunnen worden als een eerste bundeling bij CIC verschijnt. ML

Het **Sjors & Sjimmie Stripblad** vervolgd in nummer 12 haar nieuwe rubriek *De T is van Tekenaar* met de "B" van Jan Bosschaert. Om in nummer 13 te beginnen met *De Knokenkoffer*, het eerste albumvullende verhaal van Sam, geschreven en getekend door bovenstaand auteur. In datzelfde nummer doet de redaktie verslag van de onlangs gehouden Stripblad-Dag en worden de twee winnende pagina's van de tekenwedstrijd gepubliceerd. In nummer 14 is *Lucky Luke* na een 3 jaar durende afwezigheid weer terug. De Daltons trachten dit keer de gevangenis te ontvluchten door geheugenverlies te simuleren. Nummer 15 beloont ons lange wachten op een nieuw *Gilles de Geus*-spionage verhaal met *Negentig-Zestig-Negentig*, naast de titel van het verhaal ook de codenaam van de spionne in kwestie. En in nummer 16 beginnen (jawel!) zowel de nieuwe *Largo Winch* als de nieuwe *Cor Morelli*. En tenslotte kan er voor de *Storm*-fans nog worden opgemerkt dat het nieuwe verhaal eind juli/begin augustus weer wordt voortgezet, het *Storm Posterboek* is uitgesteld tot het najaar en je hoeft het komende half jaar niet op een nieuw album te rekenen. ML

O U D E N U M M E R S

1-2-3-4-5-6-7-8-9 UITVERKOCHT **10** STUDIO ARNHEM, LUXE ALBUMS, STAMBOOM VAN DE FRANSTALIGE STRIP (24 PAG.) **ZOZOLALA KLASSIEK** HERDRUK VAN DE NRS. 1 T/M 12 IN GELIJMDE SOFTCOVER (196 PAG.) **11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29** UITVERKOCHT **30** HISLAIRE, LOUISE BROOKS (16 PAG.) **30 LUXE** IDEM OP ZWAAR, GLANZEND PAPIER **31** MILTON CANIFF, STEVE CANYON-STRIP, DUITSE STRIPS, A. DEN DOOIER (20 PAG.) **32** RAVEN EN ROUFFA, DE VERDWENEN JUWELEN (28 PAG.) **33** WINDIG EN DE JONG, URGO - ZOON VAN FNIRWAK, BRT-STRIPKWIS, DE ONNOEMBAREN (16 PAG.) **34** UITVERKOCHT **35** PRATT, BRECCIA (24 PAG.) **36** FRANK MILLER, E.P. JACOBS, THE MUMMY (24 PAG.) **37** TIJDVOGEL, CRAENHALS, STRIP-TOP-100 ALLER TIJDEN, NIEUWJAARSKAARTEN, HET TALENT GIUSTO PINELLI (28 PAG.) **38** DE OVERLEVENDE (KRIGSTEIN), ANGOULEME, DORP IN DE RIVIER, KORT AMERIKAANS (24 PAG.) **39** SAMBER, YSLAIRE, DORP IN DE RIVIER, K.A. (24 PAG.) **40** UITVERKOCHT **40 BIS** SPECIAAL DUBBELNUMMER OVER ALBERTO BRECCIA EN BERNIE KRIGSTEIN, MET VAN BEIDE EEN KOMPLETE KORTE STRIP (44 PAG.) **41** STERNE, HARRY BALM, DORP IN DE RIVIER, K.A. (24 PAG.) **42** ERIC HEUVEL, STRIPKRITIEK, BLITZ, KAMAGURKA, K.A. (24 PAG.) **43** PETER DE WIT, NIEUWJAARSKAARTEN, K.A., STRIPLICHTPUNT '88 (20 PAG.) **44** GIARDINO, GRENOBLE 1989, MOEBIUS, K.A. (20 PAG.) **45** WATCHMEN, STRYPTOGRAM (24 PAG.) **46** HAUSMAN, JACOBS, K.A. (16 PAG.) **47** JULSING, STRYPTOGRAM-OPLOSSING, K.A. (24 PAG.) **48** BERTHET, ROMITA SR., K.A., WATCHMEN (20 PAG) **49** UITVERKOCHT **50** BOURGEON, LITTLE NEMO, STRYPTOGRAM, AKTUELE INFORMATIE OVER STRIPTEKENAARS, FELICITATIE-TEKENINGEN EN -STRIPS VAN 15 TEKENAARS, K.A., TELEFOONTOESTELTEKENSTIJLTEST (40 PAG.) **51** DAVE MCKEAN (20 PAG.) **52** UITVERKOCHT **53** MUNOZ, OPLOSSINGEN STRYPTOGRAM EN TTTT (20 PAG.) **54** SERVAIS, RAGEBOL, EVA DAM, K.A. (20 PAG.) **55** TORRES, NIEUWJAARSKAARTEN, K.A. (20 PAG.) **56** PAUL TENG, HARD BOILED, PINGUINS (20 PAG.)

ALLE NOG LEVERBARE **OUDE NUMMERS** VAN ZOZOLALA KOSTEN F 2,50 PER STUK, MET UITZONDERING VAN **30 LUXE**, DIE F 3,50 KOST, EN **ZOZOLALA EXTRA 40 BIS** EN **ZOZOLALA 50**, DIE BEIDE F 4,50 KOSTEN.. DE HERDRUK VAN DE EERSTE TWEE JAARGANGEN (**ZOZOLALA KLASSIEK**) KOST F 30,00. BESTELLEN IS ALLEEN MOGELIJK DOOR OVERMAKING VAN HET TOTAALBEDRAG OP POSTBANK GIRO 3253937 TEN NAME VAN STICHTING **ZET.EL** TE ARNHEM, MET VERMELDING VAN DE GEWENSTE NUMMERS. LEZERS IN BELGIE KUNNEN OOK BESTELLEN DOOR ONS EEN EUROCHEQUE TE STUREN.

STRIPVOORSPELLING

De te verschijnen albums zijn gerangschikt naar de door de uitgevers opgegeven verschijningsdata. In werkelijkheid verschijnen ze echter vaak later. Achter elk album staat de prijs in Hfl/BFr. Het cursieve commentaar is van de ZozoLala-redaktie.

Te verschijnen in juni (week 23 t/m 26)

AXEL MOONSHINE 2: Het rijk van de zwarte zonnen (Ribera/Godard) Arboris; 8,95/180. *Warm aanbevolen herdruk.*
BESSY NATUURKOMMANDO 22: Jungle in Manhattan (Broeckx/Meul) Standaard; 5,50/99
BIEBEL 16: Mafkees (Ikke) Standaard; 7,95/145
[COLLECTIE VERHALEN EN LEGENDEN:] DE JAREN VAN DE DUIVEL (R.Lebersorg/D.Couturier) Lombard; 21,50/390 gekart.
[COLLECTIE VRIJE VLUCHT:] MISSIE VANDISANDI (Hermann) Dupuis; 19,95/398 gekart. *Een verhaal dat zich afspeelt in Equatoriaal Afrika, ook zo benieuwd?*
DIETER LUMPEN: De turkse dolk (Pellejero/Zentner) Casterman; 9,90. *Verscheen eerder bij Arboris als De dolk van Istamboel. Vergis je dus niet.*
DONALD DUCK POCKET 21: Donald Duck in geheime dienst; Big Balloon; 6,95/145
DOORZON VAKANTIEBOEK 2: Vakantie groeten (div. auteurs) Big Ballon; 9,95. *Met o.a. Heinz, Kasper & Hobbes, Toon Ladder en Familie Doorzon.*
ELFQUEST BOEK 1: (Pini/Pini) Arboris; 29,95/595 gekart. *Herdruk van de eerste bundel.*
ELFQUEST 9 EN 10: (Pini/Pini) Arboris; 6,95/140. *Herdrukken.*
G. RAF ZERK 8: (Hardy/Cauvin) Dupuis; 7,95/145
DE HUURLING 5: Het waterfort (Segrelles) Arboris; 8,95/180. *Met harde kaft 16,95/340.*

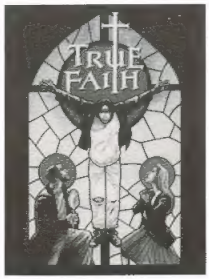

ISABEL 8: Bolle maan (Will/Delporte) Dupuis; 7,95/145. *Na jaren eindelijk weer een nieuwe Isabel.*
JAAP 13: Een vreemde vogel (Deliège) Dupuis; 7,95/145.
JEROM 36: Het schateiland (Studio Vandersteen) Standaard 5,50/99.
JODY BARTON 1: De schittering van de dood (Declerq) Lombard; 7,95/145.
JULIE KLAARTJE EN CECILE 8: Recht uit het hart (Sidney/Bom) Lombard; 7,95/145.
KAPITEIN SABEL SPECIAL 2: (Gine) Lombard; 12,50/235. *Bundeling van de delen 2, 6 en 7.*
KASPER 4: De vleugels van Naxmaal (De Moor/Desberg) Casterman; 7,95/145.
KINDEREN VAN DE WIND 5: Het ebbehout (Bourgeon) Big Balloon; 9,95/195. *Herdruk in slappe kaft.*
KUIFJE FACSIMILÉS: Het gebroken oor (Hergé) Casterman; 24,95/498.
LARGO WINCH 2: Groep W (Francq/Van Hamme) Dupuis; 7,95/145. Hardcover 14,95/298.
LUC ORIENT SPECIAL 1: (Paape/Greg) Lombard; 12,50/235. *Bundeling van de delen 1, 5 en 17.*
LUXE REEKS 24: True faith (Ennis/Pleece) Arboris; 24,95/495 gekart. *Godsdienstfanaat komt bij een terreurgroep die alle kerken op aarde wil vernietigen. 80 pag.*
MINI MENSJES 27: C + C = Boem (Seron) Dupuis; 7,95/145.
OERBOS VERTELLINGEN 1: De wortelstam (Tarvel/Aouamri) Arboris: 7,95/160.
PETER PONTIAC 2: Review 2 (Peter Pontiac) Het Raadsel; 29,95/595. *Eindelijk!*
ROBBEDOES VERZAMELALBUM 200, Dupuis; 18,50/320 gekart.
ROB VAN DE ROVERS 13: Problemen bij de Rovers (Sque/Tully) Big Balloon; 6,95
SAM 3: De Knokenkoffer (Bosschaert/Legendre) Standaard; 7,95/145. *Eerste albumvullende verhaal.*
SHERPA 12: Gorilla Gorilla (Pinelli) Sherpa; 19,95/399. *Controversiele, sterk erotisch getinte, autobiografie van een Belgisch talent. Verschijnt ook in een oplage van 40 exemplaren in linnen gebonden met gezeefdrukte omslag of losse kleuren zeefdruk. 100,00/2000.*
SHERPA 13: Verhalen uit Joe's bar (Muñoz/Sampayo) Sherpa; 21,95/440. *Aanbevolen. Ook in linnen gebonden met een door beide auteurs gesigneerde zwartwit zeefdruk, oplage 75 exemplaren. 125,00/2500.*

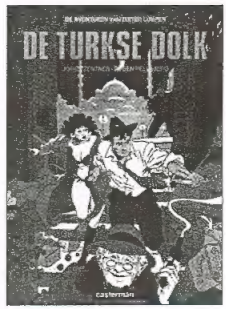

SJORS EN SJIMMIE 23: Records, Big Balloon; 7,50/130.
STRIPSPOTTER 1 (div. Auteurs) Arboris; 8,95/180. *Herdruk.*
SUSKE EN WISKE: Familie stripboek, Standaard; 12,50/225.
THE SMOKEHOUSE FIVE 1: Moord en brand (Aragones) Dupuis: 5,95/110.
THORGAL 17: De sleutelbewaarster (Rosinski/Van Hamme) Lombard; 8,95/160. *Hardcover 17,50/325.*
VIVA ZAPAPA 2: Hondsdagen (Peter de Smet) Lombard; 7,95/145.
[WORDT VERVOLGD NOVELLEN:] DE MAN VAN NERGENS (Benoit/Nedjar) Casterman; 23,90/460.
[WORDT VERVOLGD NOVELLEN:] FATALE VAKANTIES (Giardino) Casterman; 23,90/460. *Verschrikkelijk mooie verhalen uit Wordt Vervolgd.*

Te verschijnen in juli (week 27 t/m 30)

AXEL MOONSHINE 12: De wolven van Kohm (Ribera) Arboris; 8,95/180.
BLAUWBLOEZEN 30: Te gek om los te lopen (Lambel/Cauvin) Dupuis; 7,95/145.
CHICK BILL SPECIAL 4 (Tibet) Lombard; 12,50. *Met daarin opgenomen de nummers 26, 53 en 54.*
[ARBORIS LUXE REEKS 7:] De holle aarde (Schuiten/Schuiten) Arboris; 24,95 gekart. *Herdruk.*
[COLLECTIE DELTA 4:] PACUSH BLUES (Ptiluc) Blitz; 24,95/498. *Auteur van o.a.* Zeeziek *en* De draak van Mons.
[COLECTIE KRONIEKEN 20:] MALEFOSSE: ROETKOP (Bardet/Dermaut) Blitz; 24,95/498 gekart.
[COLLECTIE KRONIEKEN 26:] GIACOMO 3: DE ZWARTE HARTENVROUW (Dufaux/Griffo) Blitz; 24,95/498 gekart.
[COLLECTIE KRONIEKEN:] TIMON VAN DE VELDE 3 (Barbet/Arnoux) Blitz; 24,95/498.
DANS VAN KASPAR 1 (Guilmard) Farao; 18,50/320.
DE RODE RIDDER 138: (Biddeloo) Standaard; 5,50/99.
DE SMURFEN 15: (Peyo) Dupuis; 7,95/145.

AGENDA

DIKKE HAGAR 7: (Dick Brown) Arboris; 14,95 pocket.
DONALD DUCK 40: Donald als kwitantieloper (Barks) Big Balloon; 6,95/145. *Herdruk.*
DRACURELLA: De wraakzuchtige minnaar (Ribera) Arboris; 8,95/180. *Van de auteur van Axel Moonshine.*
ELFQUEST BOEK 5 (Pini/Pini) Arboris; 29,95. *Bundeling van de delen 21 tot en met 25.*
ELNO DEEL 2: Mechanische kameel (Vervoort) Big Balloon; 8,95/180.
FAMILIE FORTUIN 3: Uitverkoop (De Wit/Straatman) Big Balloon; 7,50/145. *Absolute aanrader!*
HANS SPECIAL 1 (Rosinski/Duchateau) Dupuis; 12,50. *Bundeling van 3,4 en 5.*
KEINE ROBBE 2: Wijs niet met je vinger (Tome/Janry) Dupuis; 7,95/145.
TAMBA 2: Comic Productions; 6,95.

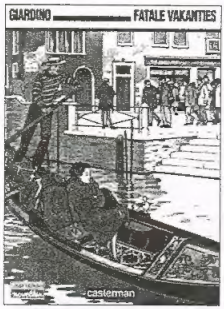

Niet aangekondigd toch verschenen

DE PINGUINS (Van der Meij) Sherpa; 12,50/250 oblong. *Bevat de pinguins stroken uit Wordt Vervolgd en nog enkele speciaal voor dit album getekende grappen.*
PARODIEREEKS 3: Isterix; De onwaarschijnlijke avonturen (Div. auteurs) Arboris; 7,95.
NIET ZO MAAR ZO 5 (Joost Swarte) De Harmonie/Het Raadsel; 14,95.
PALING EN KO 48: Meteorologische hoogstandjes (Ibanez) Byblos; 6,95/135.
PALING EN KO 49: Vrouwtje van de melkweg (Ibanez) Byblos; 6,95/135.
[SHERPA 11:] ALLACK SINNER 2: Viet blues (Sampayo) Sherpa; 14,95/299.
STRIPS TEKENEN MET SUSKE EN WISKE: Standaard; 5,50/99. *Is dit nog wel verantwoord educatief?*

Van **8 juni t/m 15 september** vindt in **Welkenraedt** in België (provincie Luik) de tentoonstelling **Tout Hergé** (Hergé Kompleet) plaats. Volgens de organisatoren is het de grootste tentoonstelling die ooit aan Hergé is gewijd en gezien de vloeroppervlakte van 6000 vierkante meter zou dat best eens kunnen kloppen. De expositie omvat originelen, onuitgegeven werk, voorwerpen die Hergé hebben geïnspireerd en driedimensionale decors, alles chronologisch gerangschikt. Daarnaast zijn er begeleidende exposities te zien over de didaktiese toepassingen van Kuifje, over zijn wereld en over werken die als hommage aan Hergé zijn gemaakt. Naast de tentoonstelling is er verder een grote beurs, waar alles te vinden is dat betrekking heeft op Hergé en zijn werk, en zijn er filmvoorstellingen, conferenties, enz.
Plaats: Forum des Pyramides, Welkenraedt (09.32.(0)87/881000)
Geopend: van 10.00 tot 19.00 uur, op woensdag en vrijdag tot 22.00 uur. Entree: 300 Bfr. Op de belgische stations zijn gekombineerde trein- en toegangsbiljetten te koop.

In het **Belgisch Centrum van het Beeldverhaal** is tot **16 juni** nog de **Jonge Honden**-expositie te zien (zie vorig nummer). Vanaf **4 juni** kun je in hetzelfde gebouw terecht voor een expositie van zo'n **230 originelen** van diverse Europese tekenaars uit de verzameling van het B.C.B. En tenslotte is er van **25 juni t/m 27 juli** een expositie van originelen die **Marc Sleen** maakte toen hij voor diverse kranten de **Tour de France** volgde.

In **Audincourt** vindt op **26 en 27 oktober** het **negende festival van "la BD"** plaats. Er worden op dat festival prijzen uitgereikt voor de fraaiste strip(info)bladen. Er is een prijs voor een fanzine dat reeds voor de 1e november 1990 verscheen (prix Phenix), er is een prijs voor het fanzine dat nog maar net bezig is (prix Espoir) en er wordt een prijs gegeven aan het mooiste/meest interessante fanzine dat op het festival zelf aanwezig is. Fanzines die geïnteresseerd zijn, moeten hun laatst verschenen nummer voor 1 juni (prix Phenix) of 11 oktober (prix Espoir) opsturen aan het navolgende adres: Mission BD, Angelique Laine, BP 54, 73 Grand Rue, 25402 Audincourt Cedex France.

ERRATA

In het vorig nummer zijn een paar storende foutjes geslopen. In "Hard Gekookt!" moet de juiste naam van de letteraar Leen Balcaen zijn en onze man van Oranje heeft van zijn ouders de naam Romain Witdoeck meegekregen. De vertaler van *Hard Boiled* is inmiddels ook bekend: Ronnie Matton. In "Angouleme 1991" hoort in de een na laatste zin te staan dat het festival in 1992 gewoon doorgaat. En tenslotte zijn in het "kolofon" de namen van Ina Volmer en Ben Jansen bij de vaste medewerkers vergeten. Onze excuses daarvoor.

KOLOFON

ZozoLala is een onafhankelijk stripinformatieblad, dat wordt uitgegeven door Stichting Zet.El te Arnhem. ZozoLala verschijnt zes keer per jaar en is gratis voor klanten van de op pagina 2 vermelde stripwinkels
FINANCIEN:
Postbank giro 3253937 t.n.v. Stichting Zet.El te Arnhem
ABONNEMENTEN:
Een jaarabonnement (6 nrs.) kost ƒ 20,00, een abonnement voor twee jaar (12 nrs.) kost ƒ 33,00. Beide zijn te verkrijgen door storting van het bedrag opbovenstaand girorekeningnummer, met vermelding van: Abonnement ZL m.i.v. nr.....
FOREIGN SUBSCRIPTIONS: F 20,00 (1 YEAR) OR F 33,00 (2 YEARS) BY INTERNATIONAL MONEY ORDER PAYABLE TO ZET.EL, St. ANTONIELAAN 13, 6821 GA ARNHEM, HOLLAND
Druk: SSN Nijmegen
Afwerking: Van den Burg, Waurt
Oplage: 7000 ex.

REDAKTIE:
Carl Bieker, Paul van Gremberghen en Mike Leenders
VORMGEVING EN OPMAAK:
Marije Bijl, Toon Dohmen en Sigge Stegeman
VASTE MEDEWERKERS:
Michel Clessens, Ben Jansen, Inktvis-Prutduktie, Bert van der Meij, Mat Schifferstein, Hedy Stegge, Ina Volmer en Ton van der Wielen
MEDEWERKENDEN AAN DIT NUMMER:
Lian Ong, Willem Ouwerkerk, Paul Sprang
© 1990
Het copyright voor de vormgeving, de artikelen en voor de strips en illustraties berust bij de auteurs en/of de betreffende uitgeverijen. Niets uit de inhoud van dit blad mag worden overgenomen of vermenigvuldigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

REDAKTIEADRES: ST. ANTONIELAAN 13, 6821 GA ARNHEM, NL